№ 104 ՇԱԲԱԹ ՍԵՊՏԵՄԲԵՐԻ 6 **1897** ՇԱԲԱԹ ՍԵՊՏԵՄԲԵՐԻ 6 № 104

ՔՍԱՆՀԻՆԳԵՐՈՐԴ ՏԱՐԻ

Տարեկան գինը 10 րուբլի, կէս տարվան 6 րուբ. Առանձին համարները 7 կոպէկով.
Թիֆլիսում գրվում են միմիայն խմբագրատան մէջ.
Մեր հասցէն. Тифлисъ. Редакція «Мшакъ». Tiflis. Rédaction «Mschak».
Տելեֆոն № 253.

ՄՇԱԿ

Խմբագրութիւնը բաց է առաւօտեան 10—2 ժամ (բացի կիրակի և տօն օրերից).
Յայտարարութիւնը ընդունվում է ամէն լեզուով.
Յայտարարութիւնների համար վճարում են խոշորագրի տողին 2 կոպէկ.
Տելեֆոն № 253.

ՀԻՄՆԱԴԻՐ ԳՐԻԳՈՐ ԱՐԾՐՈՒՆԻ

Նունէ, Գրիգոր և Սեդրակ Սողոմոնեանները, Եփեմիա և Տիգրան Տէր-Թադէոսեանները, խորին վշտով յայտնելով ազգականներին և ծանօթներին առաջինների մօր և վերջինների քրոջ

ԵՂԻՍԱԲԵԹ ՍՈՂՈՄՈՆԵԱՆՑԻ

մահը, որ տեղի ունեցաւ սեպտեմբերի 5-ին՝ խնդրում են շնորհ բերել յուղարկաւորութեան, կիրակի օր, սեպտեմբերի 7-ին, առաւօտեան 10 ժամին, որ տեղի կունենայ իրանց բնակարանից, Նիկոլաեվսկայա փողոց, № 29, «Իտալիա» հիւրանոցի դիմաց, դէպի Կուկիայի Ս. Աստուածածնի եկեղեցին, այնտեղից դէպի Վերայի գերեզմանատունը: Ամբիծքը շաբաթ օր, սեպտեմբերի 6-ին, երեկոյեան 7 ժամին: 1—1

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹԻՒՆ

Պարսից քաղաքականութիւնը. Անվերջ խաղեր.—ՆԵՐՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ. «Новое Время» լրագրի առաջնորդողը. Նամակ Դիլիջանից. Նամակ Ղազախի գաւառից. Նամակ Կարսից. Նամակ խմբագրութեան. Ներքին լուրեր.—ԱՐՏԱՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ. Վերջին տեղեկութիւններ. Լուրեր սահմանի միւս կողմից. Նամակ Ամերիկայից. Նամակ Բուլղարիայից. Նամակ Բօլգարիայից. Նամակ Ամերիկայից. Արտաքին լուրեր.—ԽԱՌՆ ԼՈՒՐԵՐ.—ՀԵՌԱԳԻՐՆԵՐ.—ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ.—ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ. Աւազակ հերոսներ.

ՊԱՐՍԻՑ ՔԱՂԱՔԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆԸ

Պարսկաստանից ստացված վերջին թղթակցութիւնները տխուր տպաւորութիւն են թողնում.—շահի կառավարութիւնը, ինչպէս երևում է՝ սկսել է տատանվել և տրամադրութիւն է ցոյց տալիս փոխել այն հովանաւորող քաղաքականութիւնը, որին հետևում էր նա հայերի վերաբերմամբ, Նասր-Էդդին շահի օրերից սկսած: Ճշմարիտ է, վճռական փոփոխութիւն դեռ չէ նկատվում, բայց հրապարակի վրա մի քանի փաստեր կան արդէն, որոնք գուշակել են տալիս, թէ սկսված է մի տխրալի տատանում Իրանի բարձր կառավարութեան շրջաններում՝ դէպի պետութեան քրիստոնեայ հպատակները:

Վերին աստիճանի տխուր կը լինի, եթէ այն քաղաքական խնդիրն, որի զարգացման համար մի քանի տարուց ի վեր աշխատում են Պարսկաստանում գտնվող թիւրք ագիտատորները՝ վերջիվերջոյ յաղթող հանդիսանայ և հայերին զրկի այն արդար վստահութիւնից և հովանաւորութիւնից, որի շնորհիւ միայն Ատրպատականի մէջ չը կրկնվեցին աղետալի, մեզ բոլորիս քաջ յայտնի կոտորածները:

Ամբողջ Եւրոպան և եւրոպական մամուլը մեծ յարգանքով է մատնանիշ արել Պարսից կառավարութեան դէպի հայերը ցոյց տուած անկողմնապահ, արդար վերաբերմունքի վրա, և Իրանի պետութեան սեփական պատիւը պահանջում է, որ այդ արդար վերաբերմունքը չը փոխվի, երբեւէ չը դառնայ, մանաւանդ այժմ, երբ Սալմաստի հայ ազգաբնակութիւնը կարօտ է կառավարութեան պաշտպանութեան՝ հարևան քուրդ հրոսակների ճանկերից ազատ մնալու համար: Մենք կարծում ենք, որ Պարսկաստանի համար աւելի թանգ պիտի արժենայ Եւրոպայի համակրութիւնը, քան թէ Թիւրքիայի շողոքորթ և դիմակաւոր բարեկամութիւնը:

ԱՆՎԵՐՋ ԽԱՂԵՐ

Գերմանական քաղաքական մամուլը նորից սկսում է իր խորամանկ խաղը, որ անցեալում տուեց իր թէև տխուր, բայց գերմանական ներկայ ղեկավարների տեսակէտով շահաւէտ արդիւնքը: Այժմ, երբ ամրապնդվել և հաստատվել է ռուս-ֆրանսական երկպետեան դաշնակցութիւնը՝ գերմանական մամուլը աշխատում է ապացուցանել, որ երկպետեան և երեքպետեան դաշնակցութիւնների շահերը նոյնն են և որ երկու դաշնակցութիւնների ընդհանուր թշնամին Անգլիան է, որի դէմ և ուղղված կը լինեն եւրոպական ցամաքի հինգ մեծ պետութիւնների ջանքերը: Դա անկասկած մի խորամանկութիւն է, որի նպատակն է ծածկել գերմանական քաղաքականութեան իսկական պատկերը: Իտալիան և Աւստրիան թշնամութիւն չունեն Անգլիայի հետ, այլ և շատ կարևոր հարցերում նոյն իսկ համարվում են Անգլիային դաշնակից: Ֆրանսիայի մէջ տիրում է դէպի Անգլիան աւելի բարեկամական, քան թշնամական տրամադրութիւն: Ռուսաստանը, որի շահերը Ասիայի զանազան մասերում ընդհարվում են Անգլիայի շահերի հետ՝ սակայն կերպով միշտ վճռել է իր միջազգային յարաբերութիւնները և երբէք այնքան բացառիկ կերպով չէ զինվել Անգլիայի դէմ՝ ինչպէս այդ ձգտում է նրան վերագրել գերմանական քաղաքականութիւնը:

Երբ երեք տարի սրանից առաջ ծագեցին Բօսֆորի ափերում յայտնի բարդութիւնները՝ եւրոպական բոլոր պետութիւնները ամենալուրջ կերպով սկսեցին հետևել տեղի ունեցող դէպքերին և այս կամ այն ձևով միջամտել դիպլոմատիական բանակցութիւնների մէջ: Միայն մի պետութիւն կար, որ իրան ցոյց էր տալիս բոլորովին անտարբեր դէպի կատարվող երևոյթները և պահում էր իրան քաշված և զսպված: Դա Գերմանիան էր: Այն ժամանակ, երբ Ռուսաստանը, Ֆրանսիան և Անգլիան անմիջապէս, իսկ Իտալիան և Աւստրիան կողմնակի կերպով աշխատում էին ազդել քաղաքական դէպքերի վրա՝ Գերմանիան, պահպանելով խորին լռութիւն՝ խուսափում էր ներգործական դեր կատարելուց, իսկ քաղաքական մամուլը միայն փախցնում էր անգլիական խնդիրներով, Թիւրքիայում ծագած ծանրակշիռ խնդիրները յայտարարում էր իբրև հետևանք անգլիական նեղ, բացառիկ շահերի, որոնց դէմ պէտք է զինվեն միւս պետութիւնները... Սակայն բոլորովին փոխվեց Գերմանիայի հանգիստ վերաբերմունքը և նրա լուռ հանդիսատեսի դերը՝ երբ Թիւրքիայում դէպքերը բուռն կերպարանք ստացան և Թիւրքիան ստիպված եղաւ իր զօրքերով կռվել Յունաստանի հետ: Այդտեղ պարզվեց, որ Գերմանիան ամենևին անտարբեր չէ դէպի Թիւրքիայի գործերը և որ նա ճանաչում էր Թիւրքիան իբրև բարեկամ, և նոյն իսկ իբրև նիզակակից, որին նա պէտք է գործով օգնէր:

Եւ այժմ, երբ ռուս-ֆրանսական դաշնակցութիւնը մտադրութիւն ունի աւելի ինքնուրոյն և հեղինակաւոր կերպով միջամտել քաղաքական գործերի մէջ, տրամադրութիւն ցոյց տալով վերջ տալ Բօսֆորի ափերում ծագած խնդիրներին՝ Գերմանիան նորից առաջ է բերում Անգլիայի ուրուականը, որին անշուշտ կը յաջորդեն Բ. Դրան սիստեմի վերածված յայտնի ձըգտումները: Անվերջ խաղերը և խնդիրները կազմում են ժամանակակից գերմանական քաղաքականութեան ոգին և գոյնը:

ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ

ԱՒԱԶԱԿ-ՀԵՐՈՍՆԵՐ

(Վերջին աւազակութիւնների առիթով):

Եթէ, ընթերցող, դուք հետաքրքրվելու լինէք մեր երկրի սովորութիւններով՝ նրա ամբողջ տարածութեան վրա դուք կը հանդիպէք մի համանման սովորութեան, մի տիպական երևոյթի, որ ժամանակակից լեզուով աւազակութիւն անունն է կրում: Անդրկովկասի աւազակութիւնը գուցէ նոյնքան հին է՝ որքան և ինքը Անդրկովկասը: Աւազակութիւնը մեր երկրում ունի իր պատմութիւնը, իր անցեալը, իր գոյութեան և զարգացման պատճառները և այն բոլոր պայմանները, որոնք առաջ են բերում ամէն մի ժողովրդական կեանքի մէջ մի նշանաւոր, բնորոշ երևոյթ, մի ընդհանուր սովորութիւն, որի մէջ ձուլվում, ամփոփվում են ժողովրդի ճաշակը, նրա ձգտումները, նրա հաւատամքը:

Մեր ամբողջ լեռները հիւսված են նշանաւոր սխրագործութիւնների, աւազակութիւնների լեգենդաներով: Ամէն մի անտառ ձոր, լեռների ամէն մի անկիւն, ուր այնպէս ազմկալից անցնում է մի որ և է Ալինջա-չայ՝ միշտ ապրել են մեր ժողովրդի քաջազնական ձգտումները և մեր բոլոր առասպելները մեր նշանաւոր հերոս աւազակների մասին: Անդրկովկասի Խիա Մուրոմեցը, մեր հռչակաւոր Քեօռ-օղլին, ոչ պակաս յայտնի Ջամալ, Քեարամ և Նաբի—դրանք, ընթերցող, նշանաւոր աւազակապետներ են եղել, դրանց սարսափը միշտ տարածվել է մեր երկրի այս և այն կողմը, մեր ժողովուրդը միշտ տերևի պէս դողացել է նրանց առաջ, իսկ հասարակաց կարծիքը, յափշտակվելով նրանց կլասիկական քաջութիւնով՝ միշտ խոնարհվել է այդ արտակարգ քաջութեան առջև...

Թոմաս Կարլէյլ ասում է մի տեղ, որ բոլոր ժամանակներում և բոլոր ազգերի մէջ հերոսների առաջ խոնարհվել են, և որ հերոսը միշտ կը պահպանի իր այդ տեղը՝ քանի կը շրջի ժամանակի անիւը և քանի նրա հետ միասին գոյութիւն կունենան մարդիկ: Ի՞նչ ասել կուզէ, ի հարկէ, որ ամէն մի ժամանակամիջոց և ամէն մի ազգութիւն ունեցել է և ունի իր սովորութիւնները, իր ձգտումները, հետևապէս և իր հերոսները: Իր ժամանակին սկանդինաւները ունեցան իրանց հերոսը—դա նշանաւոր Օդինն էր. իսլամականութիւնը իր հերոսը—դա Մահամմեդն էր: Ալիգիերի Դանտէ՝ հին աստուածներից օրհնված Իտալիայում, Շէկսպիր Անգլիայում, Լիւթէր Գերմանիայում, Նօքս Շոտլանդիայում, Նապոլէօն Ֆրանսիայում,—այդ բոլորը իրանց ժամանակի հերոսներ են: Երբ մեր գլխի վրայով կանցնեն դարձեալ մի քանի դար՝ գուցէ մենք էլ կունենանք մեր Դանտէն, մեր Շէկսպիրը և մեր Բուսսօն. բայց առ այժմ վայրենի երկիրը ունի միայն մի Քեօռ-օղլի, մի Քեարամ, մի Նաբի:—Գուցէ տարօրինակ թուի, որ երբ մարդկութիւնը մի կողմից ուսումնասիրում է մի որ և է Էգդա, որպէս անցած գնացած մի աշխարհ՝ միւս կողմից մենք դեռ շարունակում ենք ապրել այնպիսի ժամանակներում և այնպիսի պայմանների մէջ, երբ գոյութիւն ունի Քեարամ, Նաբի, երբ ասպատակել և հռչակվել մի շատ հասկանալի բան է մեր լեզուով... Իր ժամանակին, գուցէ, մեր լեռնականներն էլ ունենան իրանց Էգդան, Իլիականը, Մահաբհարատան. բայց առ այժմ մենք դեռ շարունակում ենք ապրել այնպիսի մի ժամանակամիջոցում, որի պատմութիւնը իր ժամանակին կը ստեղծի իր հաւաքածուն, որ մի ընդհանուր անուն կունենայ անշուշտ...

Թէ երբ փոխվեց Անդրկովկասի քարտէզը,—այդ մոռացել են արդէն մեզանում. ռուսաց քաղաքացիութիւնը ոողել է մեր աշխարհը ծայրէ ծայր. ամէն բան մեզանում կերպարանափոխվել վերստեղծվել է կեանքի նոր պայմանների և նոր ժամանակների համեմատ. բայց դուք, այնու ամենայնիւ, կը գտնէք մեր աշխարհում այնպիսի անկիւններ և այնպիսի տարածութիւններ, որոնց՝ օրէնքը և ժամանակը կարծես անտես են արել: Մեր երկրի այն մասերում, ուր վերջանում է ռուսաց արծուի իշխանութիւնը և ուր, նրա հետ միասին, հանգչում են ժամանակակից քաղաքակրթութեան վերջին ճառագայթները՝ դուք այստեղ և այնտեղ կը հանդիպէք այնպիսի բարոյական ամբութիւնների, որոնք չեն ճանաչում, կարծես, ոչ օրէնքի և ոչ ժամանակի պահանջ:—Մեր երկրի մթին անկիւններում և ոչ պակաս մռայլ և անհեղլի լեռներում, որոնք տարածվում են պարսից ու թիւրքաց սահմանների ամբողջ տարածութեամբ, ուր այստեղ և այնտեղ ամրացել են մարդիկ՝ դուք չէք գտնի ժամանակակցութեան հետքեր անգամ: Թէ ո՞ր ժամանակվանից է սկիզբ առել այդ տեղ կեանքը և թէ ո՞րտեղ են վերջանում այդտեղ մարդու պահանջները— դուք կը դժուարանաք որոշելու յայտնի ճշտութեամբ: Վիթխարի լեռները, անհեղլի անդունդներով հանդերձ, ուր հազարումէկ ջրեր այնպէս աղմկալից անցնում, տանում են ժամանակի ամէն մի հետք՝ ճնշում են թէ ձեր գիտակցութիւնը և թէ ձեր բուռն ոգևորութիւնը. դուք չը գիտէք՝ սարսափել թէ հիանալ: Ձեր ոտների տակ դուք տեսնում էք ողորմելի կեանք և նոյնքան ողորմելի մարդիկ. իսկ այնտեղ, բարձր, ուր նօսրանում է օդը և ուր ժայռերի մթին գագաթների վրայով սաւառնում է արծիւը միայն՝ դուք տեսնում էք անծաւալ, կուսական բնութիւնը, իր սարսափելի, ճնշող մեծութեամբ ու վեհութեամբ... Երբ ձեր սիրտը սկսում է ուժգին բաբախել և ձեր երևակայութիւնը ընկնում է գերակշռել ձեր գիտակցութիւնը՝ ձեր աչքերը փակվում են, և դուք լսում էք միայն ջրերի կատաղի հոսանքը. տեղ-տեղ ձեր ականջին հասնում է վիթխարի թռչունների ձայնը, և ձեր երևակայութեան մէջ սկսում են անցնել դարերը, իրանց բոլոր մեծութեամբ և հնութեամբ... Դուք փորձում էք կանգնել, կենտրոնանալ և սալս ձեր հոգու բոլոր ոյժերով հիանալ այդ աշխարհով. բայց այստեղ էլ դուք ճնշված էք զգում ձեզ. ձեր չնչաւութիւնը ընկնում է կարվել, և դուք շատ հեռանում էք բնութեան այդ սարսափներից՝ կարգի բերելու ձեր այն զգացմունքները, որոնք այնչափ նոր և այնչափ անսպասելի էին ձեզ համար... Ահա այդտեղ է, ընթերցող, Նաբիի հայրենիքը, այստեղ ծնուել է նա, այստեղ ճանաչում են նրան, այստեղ նա ասպատակում և հռչակվում է, այստեղ նա անուն է հանում...

Ասպատակել և սարսափ ազդել,—տակաւին այն չէ նշանակում մեր աշխարհում՝ ինչպէս այդ հասկանում ենք մենք և դուք, ընթերցող: Մեր երկրի ահագին տարածութիւններ իրանց զարգացման քաջազնական շրջանի մէջ են դեռ, ժողովուրդը դեռ տակաւին շարունակում է ապրել այնպիսի զգացմունքներով և այնպիսի ճաշակով, որոնք մօտ ազգակցութիւն ունեն աւազակութեան հետ: Աւազակութիւնը մեր աշխարհում գոյութեան կռիւ չէ, ընթերցող. աս-

ՆԵՐՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

«НОВОЕ ВРЕМЯ» ԼՐԱԳՐԻ ԱՌԱՋՆՈՐԴԸ

«Մշակի» № 102-ի մէջ տպագրեցինք «Правительственный Вѣстникъ»-ի պաշտօնական հաղորդագրութիւնը հայոց շարժումների մասին։ Այդ առիթով Պետերբուրգի «Новое Время» լրագիրը, օգոստոսի 30-ի համարում, տպագրել է մի առաջնորդող յօդուած, որից աւելորդ չենք համարում առաջ բերել հետեւեալը.

«Կառավարչական հաղորդագրութիւնը, հիմնաւոր գտնելով լրագիրների տեղեկութիւնները՝ օսմանեան կայսրութեան սահմաններում կազմվող հայկական կոմիտէի և ագիտացիայի բնաւորութիւն ունեցող խմբերի մասին՝ ուղղակի և կտրական կերպով յայտարարում է, որ մեր կառավարութիւնը անպայման կերպով դատապարտում է հայկական ագիտատորների յանցաւոր գործունէութիւնը, որոնց մեծ մասը «եկւոր հայեր են», այսինքն ոչ թիւրքահպատակներ։

«Եւ որովհետեւ այդ «եկւորների» թւում կարող են գտնվել, և մինչեւ իսկ անտարակոյս գտնվում են ռուսահայեր, որոնք երբեմն փորձում են Ասիական Թիւրքիայի խաղաղ ազգաբնակութեան առաջ հանդիսանալ իբրեւ մեր կառավարութեան գիտութեամբ գործող մարդիկ՝ ուստի մեր պաշտօնական օրգանի հաղորդագրութիւնը հրապարակ է գալիս աւելի քան իր ժամանակին մի այնպիսի րոպէում, երբ կարելի է սպասել շատ վճռական առաջադրութիւններ, ուղղած Բ. Դրան՝ Կ. Պօլսի մեր դիպլօմատիական նոր ներկայացուցչի կողմից։

«Հայ ագիտատորները, որոնք այժմ փորձում են նորից յուզմունք առաջ բերել իրանց թիւրքահպատակ խաղաղ ազգակիցների մէջ՝ հաւանօրէն կարող են օգուտ քաղել այդ եռանդից և կտրական դիրքից՝ հաւատացնելու, որ «Ռուսաստանը համակրում է» իրանց փորձերին։ Ոչ միայն օգտաւէտ, այլ և անհրաժեշտ է վաղօրօք ոչնչացնել այդ տեսակ սուտ հաւաստիացումների հիմք տւող առիթները։ Թիւրքաց հայերը պէտք է յիշեն, որ հոգալով նրանց վիճակի բարելաւման համար՝ մեր կառավարութիւնը անպայման դատապարտում է այդ նպատակին տանող բոլոր յեղափոխական միջոցները և թօթափում է իրանից որ և է պատասխանատւութիւն այն դժբախտութիւնների համար, որ նրանք կարող են բերել իրանց գլխին, հետեւելով «եկւոր ագիտատորների» ներշնչումներին։

«Միւս կողմից, Թիւրքաց կառավարութիւնն էլ հաւատացած պիտի լինի, որ Ռուսաստանը, հոգալով նրա հայ հպատակների վիճակի մասին՝ հաստատ մտադրված է հասնել իր խաղաղասիրական նպատակին րէֆորմների միջոցով, որոնք շնորհված են օսմանեան պետութեան ամբողջ ազգաբնակութեանը նոյն իսկ սուլթանի ձեռքով, և ոչ թէ հայ ագիտատորներին գաղտնի աջակցութիւն ցոյց տալով։ «Правит. Вѣстникъ»-ի հաղորդագրութեան վրա մենք նայում ենք իբրեւ այդ ուղղութեամբ արած առաջին քայլի վրա»։

ՆԱՄԱԿ ԴԻԼԻՋԱՆԻՑ

Օգոստոսի 27-ին

Օգոստոսի 25-ին այստեղ հասաւ կովկասեան կառավարչապետը և ընդունվեց խուռն բազմութեան և զօրքի ուրաներով. սիրով ընդունեց աղ և հաց, խօսեց ժողովրդի հետ, այցելեց զօրքի բանակը. մի քանի պատուէրներ տալուց յետոյ նոյն օրը մեկնեց։ Կառավարչապետը ի միջի այլոց ասաց. «Ինձ համար մի և նոյն են թուրք, ռուս, յոյն, հայ և այլն, ամենքն էլ ծառայում են մի պետի և անդամ են մի հայրենիքի. հետեւապէս ամենքին էլ նայում եմ որպէս մի հօր որդոց վրա. միայն այն զանազանութեամբ, որ լաւի հետ լաւ կը լինեմ, վատի հետ վատ. աշխատեցէք ուսում տալ ձեր որդոց...»։ Իսկ թիւրքերին ասել է հետեւեալը. «Ձեռք վերցրէք գողութիւն, աւազակութիւն անելուց և գողեր պահելուց. այլապէս ես ձեզ այնպիսի պատիժներ կը տամ, որի նմանը տեսած չէք լինի։»

Գաղթականները ամեն օր շարունակում են գալ այստեղ. հոսանքը չէ ընդհատվում։ Մխիթարականը այն է, որ ժողովուրդը սիրով է վերաբերվում դէպի անտուն, անտէր եղբայրները։ Այժմ այստեղ կան 42 գաղթական. սրանց կամեցել են բնակեցնել եկեղեցու բաց սենեակներում, բայց տեղական քահանան, որի անունը վաղուց պէտք է հանվէր հոգեւորականութեան շարքից՝ արգելում է և արտաքսում ասելով. «Կորէք այստեղից...» Արդեօք մենք կազատվենք այս տեսակ հոգեւորականներից, թէ դեռ երկար պիտի կրենք այս «երկնային պատիժը»։ Ուրախալի է որ գաղթականներից շատերը գործ են գտել նոր շինութիւնների վրա և լաւ վարձատրվում ու կերակրվում են։ Շնորհակալութեան արժանի են տիկիններ և օրիորդներ Շըխեանց, Քեանդարեանց, Աղասարեանց, Եարալեանց և այլն, որոնք սիրով ժողովել են յօգուտ գաղթականների փող և շոր, նոյնպէս և բժիշկ Ցակովլեանց, որը կարճ ժամանակ մնալով Դիլիջանում՝ քաղցր պարտականութիւն համարեց միշտ այցելել հիւանդներին և ձրի դեղեր բաժանել։

Մ.

ՆԱՄԱԿ ՂԱԶԱԽԻ ԳԱՒԱՌԻՑ

Օգոստոսի 26 ին

Օրվայ հարցը մեր գաւառի տանուտէրներն են (քեօխվաները)։ Վերջին ընտրութիւնները միանգամայն անմխիթարական են։ Երկրորդ բաժնի տասներեք հայաբնակ գիւղերի տանուտէրները իրանց վարչական անընդունակութեամբ զզւանք են առաջացրել ժողովրդի մէջ։ Ժողովրդի բարկութիւնը կատաղութեան է հասել։ Գաւառի բազմամարդ հայաբնակ Կողբ գիւղի բազմամեայ անկանոն և խառն կառավարութիւնից գրգռված՝ ժողովուրդը պատռեց իր երեսի քօղը, և 15 տարեկանից մինչեւ 70 ամեայ ծերունին աղաղակ բարձրացրեց գիւղական «քեօխվայի» և կեղեքիչ «եազիչիների» և հարկահանների դէմ։ Հազարաւոր ձայներ աղաղակում էին. «Ինն տարվայ հաշիւը տուէք, հարկի հետ հաւաքած աւելորդ փողը, բէգեարի փողը...» Սակայն ինչ բաւարարութիւն կարող է տալ մի կառավարիչ՝ երբ չկայ հաշիւ, կարգ ու կանոն։ Վերջին տարիներս տանուտէրներ են ընտրվում (էլ չենք ասում թէ ինչ միջոցով) բոլորովին անընդունակ անձինք. օրէնքը մնում է միայն թղթի վրա գրած. ամեն բան կատարվում է հին ձեւով. պատիժը ոչ թէ ըստ օրէնքի է կատարվում, այլ ըստ կամքի գիւղական աղաների։ Պարզ է, որ այսպիսի կամայականութեամբ կառավարվող ժողովուրդը վաղ թէ ուշ մի օր կը պահանջէ իր ոտքի տակ տուած իրաւունքը, իր պատիւը։ Կողբ գիւղի պայքարը լաւ ապացոյց է մեր ասածներին. հասարակ ժողովուրդը այլ եւս չի հաւատում կառավարիչներին. Նա պահանջում է թղթի վրա գրած պարզ հաշիւ։ Սակայն ով պէտք է կատարէ ժողովրդի այս արդար պահանջը։ Ժողովրդի մի որոշ մասի, երիտասարդ դասակարգի, պարտականութիւնն ենք համարում՝ կանոնաւորել «քեօխվայական» հին, անկանոն ձեւը. Նա պէտք է խառնվի հասարակական խնդիրների մէջ և չը պէտք է թոյլ տայ հին բէժիմի կեղեքիչ պաշտօնեաներին, որ ճընշեն ժողովուրդը։

Մեր գաւառի հայաբնակ գիւղերից բազմաթիւ երիտասարդներ կան Թիֆլիսում, բարձրագոյն համալսարանական կրթութիւն ստացած, աստուածաբան, բժիշկ, ճարտարապետ, իրաւաբան, ուսուցիչներ, արքունի և բանկային ծառայողներ, հարուստ վաճառականներ, արհեստաւորներ և այլն... Երիտասարդութեան այս մասը կարող էր փշրել հին սիստեմը և ամեն բան հաշւի տակ դնել. սակայն ինչ ենք երազում... Ղազախի՝ Թիֆլիսում գտնվող երիտասարդութիւնը արդեօք յիշո՞ւմ է, որ ունի մի խեղճ հայրենի գաւառ, որ ճնշվում է աւազակաբարոյ թիւրքերից և հարստահարող գիւղական աղաներից. արդեօք մտածո՞ւմ են, որ պէտք է ուշք դարձնել այն երկրի վրա, որի որդին կոչվելու պատիւն ունեն։ Ի հարկէ, ոչ։

Տ. Տ.-Խ.

ՆԱՄԱԿ ԿԱՐՍԻՑ

Օգոստոսի 20-ին

Նոր նուաճված երկիրներում, այն է Արդուինի, Արդանուչի, Արդահանի և Կարսի վիճակներում, կան մօտ 12,000 հոգի հայ-կաթոլիկ ժողովուրդ։ Թիւրքաց տիրապետութեան ժամանակ Արդուինում կար եպիսկոպոսական աթոռ։ Արդուինի թեմին ենթարկված էին նաև յիշեալ վիճակները։ Վերջին ժամանակները Արդուինի եպիսկոպոսը վախճանված լինելով՝ թեմը կառավարում է տեղապահ մի վարդապետ։

Կարսում հայ-կաթոլիկները բաղկացած են մօտ 80 տնից, պարապում են արհեստներով և վաճառականութեամբ։ Քաղաքի հիւսիսային մասի վրա ունեն մի քարաշէն եկեղեցի, յանուն ս. Գրիգոր Լուսաւորչի։ Ունեն երկու քահանայ. եկեղեցին այն դրութեան մէջ է՝ ինչպէս նկարագրել ենք սրանից 17 տարի առաջ («Մշակ 1880 թ. № 187). շատ տներ աւելի վայելուչ տեսք ունեն, քան մեր եկեղեցին։ Հայ կաթոլիկները ունեն մի միդասեան արական-ծըխական դպրոց, որտեղ սովորում են 30 մանուկներ։ Ինչպէս ուրիշ հայ-կաթոլիկների եկեղեցիներում՝ այստեղ նոյնպէս նկատվում է անհոգութիւն, անմաքրութիւն և ամեն բան բարձի թողի է արած։ Գործը լաւ վիճակի մէջ կարող է դնել մի հոգեւոր իշխանաւոր, մի եպիսկոպոս, որ, դժբախտաբար, այժմ չը կայ։ Երանի թէ օր առաջ նշանակվէր թեմական առաջնորդը և բաց-

---

պատակում և սպանում են ոչ թէ կողոպուտի համար, այլ նրա համար, որ ապրուստի այդ միջոցը և՛ աւելի հեշտ և աւելի անպատասխանատու է. աւազակութեամբ պարապում են որպէս մի արհեստով, որ այնքան պատուաբեր է և այնքան նախանձելի մեր ձորերում։— Մեր լեռներում, ուր չը կան դպրոցներ և արհեստանոցներ, կամ աւելի ճիշդ ասել՝ ուր քաղաքացիական հասկացողութիւնները դեռ տակաւին անծանօթ են՝ ժողովրդի ճաշակը և նրա հոգու բոլոր տրամադրութիւնները կրթվում են նրան շրջապատող պայմանների մէջ։ Այնտեղ, ուր արիւնը դեռ տակաւին պահպանել է իր տեղը ամբոխի աշխարհահայեցողութեան մէջ, ուր մարդկային սրտի բոլոր զգացմունքները այնքան տրամադիր են դէպի սպանութիւն՝ քաջութիւնը, քեօռ-օղլու արհեստը, որ մենք աւազակութիւն ենք ասում՝ և՛ հասկանալի է և բնական։ Մեր աշխարհահայեցողութեան մէջ մենք դեռ չարունակում ենք զբաղվել սխրագործութիւններով, և այդ հասկացողութեան հետ կապված բոլոր մանրամասնութիւններով, մեր beaux-arts, մեր գեղեցիկ արհեստների շարքում, բանաւոր գրականութեան և նախնական կրթութեան հետ միասին անբաժան է և քաջութիւնը։ Այդ Օհան Սուրմալու գաւառում, այդ Զիլանի, կամ այդ Ղարիբ Անդրկովկասում, և աւազակապետ Նաբի Պարսկաստանին կից գաւառներում՝ միանման հռչակ ունեն։

Պարսկական երկրներում, ուր ռամկապետական սկզբունքները դեռ բոլորովին բացակայ են, ուր ամբոխը զուրկ է որեւէ քաղաքացիական, հասարակական իրաւունքներից և ուր կեանքի պրետենդիաները ազնուականութեան մենաշնորհն են կազմում՝ հասարակութեան բախտը վճռվում է մի բուռն մարդկանց ձեռքով։ Այդ երկրում չը կայ ամբոխ, չը կան հասարակական հաւաքական ոյժեր. կան միայն առանձնաշնորհումներ, կան խաներ և բէգեր, որոնց ձեռքումն է երկրի ամբողջ բախտը։ Պարսից գաւառները նոր իշխանութեան ենթարկվելով՝ թողնում են Արաքսի այն կողմը և այն բոլորը, ինչ որ բացառիկ էր, ինչ որ արտակարգ էր։ Երկրի նոր կառավարութիւնը, որպէս ազնուականներ ճանաչում է միայն խաներին, իսկ միւսներին, բէգերին և աղալարներին՝ թողնում է ճանաչել տալ իրանց ազնուականութիւնը (отыскивать дворянство)։ Կորցնելով իրանց միակ արտօնութիւնը, ազնուականութեան տիտղոսը՝ նրանք կորցնում են և ամեն բան։ Դասակարգային հասկացողութիւնը այնուհետեւ սկսում է կորցնել իր նշանակութիւնը, առաջ է գալիս աշխատանքի դերիշխանութիւնը և այդպիսով սկսում է խըմորվել մարդկանց մի անհագին բազմութիւն առանց որոշ պարապմունքի, առանց սեփականութեան, առանց որ և է բարոյական ձգտումների։

Մեր երկրում ճանապարհորդելիս՝ դուք յաճախ կը տեսնէք մարդիկ, գրեթէ ցնցոտիների մէջ, բայց մի հին զինուորական վերարկու հագած, պսպղուն կոճակներով և կարմիր նշաններով։ Նրա դանդաղ, բայց հպարտ քայլերում դուք կը նկատէք վաղեմի փառքի և մեծութեան հետքեր, իսկ նրա մարած, ուժասպառ աչքերում դուք կը կարդաք խորտակված կեանք, հանգչող ցանկութիւն և կամք, մի արտակարգ ապատիա դէպի ամեն բան... Նա կորցրեց, վատնեց իր ամբողջ կարողութիւնը, նա սպառեց զեխութեան, անկանոն կեանքի մէջ իր առողջութիւնը, իր բոլոր եռանդը, պահելով իրան միայն իր հին վերարկուն պսպղուն կոճակներով, որպէս էմբլէմա իր վճռելի ազնուականութեան, իր անցած գնացած փառքի և մեծութեան... Եւ այդ խղճալի արարածը, առանց կամքի, իդէալների և կարողութեան՝ դեռ շարունակում է՝ այնուամենայնիւ նայել ձեզ վրա à vol d'oiseau, համարել ձեզ le tiers état, արհամարհել ամեն բան, ինչ որ ազնուական չէ, ինչ որ բէգական չէ։ Վերին աստիճանի բնորոշ, հետաքրքիր է այն, որ մեր ժողովուրդը այդ ցնցոտիների մէջ այնուամենայնիւ շարունակում է պատուել հին անցեալը։ «Նա էլ օջախ է, ասում են մեզանում. քանի քանի մարդիկ նօքարութիւն են արել այդ մարդու դռանը, ով չէ օգտուել նրա բարութիւնից և այլն...»

Բայց ժամանակը անողոք էր. հարստութիւնը սպառվեց գնաց, մնաց միայն դատն աշխատութիւնը, և պէտք է նկատել այստեղ, որ մեր ժողովուրդը գիտէ յայտնի յարգանքով վերաբերվել և դէպի այդ ցնցոտի աղքատութիւնը, ուր աղ ու հացը երբեմն այնպէս առատ էր, ուր պաշտպանութիւն և ապաստան է գտել թոյլը, հալածվածը... Եթէ մեր ճաշակների մէջ դուք կը գտնէք սէր դէպի գեղեցիկը, դէպի գեղարուեստը, եթէ դուք այժմ այնքան յափշտակվում էք մեր ժողովրդական բանաստեղծութեամբ և երաժշտութեամբ, միւս կողմից եթէ դուք յաճախ հրճվում էք մեր լեռնցու քաջութեամբ՝ դրանով դուք մասամբ պարտական էք մեր երկրի ազնուականութեանը։

Կովկասը քաջազնական երկիր է. պար ու խաղի հետ անբաժան է և քաջութիւնը. յանդուգն ձիավարութիւնը և անվրէպ հրացանաձգութիւնը իրանց տեղը ունեն մեր գեղարուեստների շարքում։ Մեր լեռներում, ուր գեղեցիկը կապված է քաջութեան հետ, ուր երգը, բլուլը (սրինգը) և արիւնը մի ամբողջութիւն են կազմում՝ գեղարուեստը ունի իր պատմութիւնը։ Մեր բէգերն ու աղալարները իրանց ամբողջ կեանքը վատնելով բէֆերի մէջ՝ միշտ եղել են, այնուամենայնիւ, ամենալաւ գնահատողներ ճաշակների և ընդունակութեան. այդ տների շուրջը միշտ համախմբվել են մեր երգիչները, մեր փըլպանները. մեր աղալարները միշտ իմացել են գնահատել քաջութիւնը, իսկ սխրագործութիւնը մեր լեռներում նրանց կեանքի իդէալը լինելով՝ միշտ պաշտպանութիւն, ապաստան է գտել նրանց մօտ։ Այնտեղ, ուր չը կան կեանքի ուրիշ խնդիրներ, ուր առատ աղ ու հացը մոռացնել է տալիս ապագայի հոգսերը, ուր կապապի ձին, արիւնոտ սուր և հրացանը կազմում են ձեր փափագների և ձեր իղձերի ամբողջութիւնը՝ աւազակութիւնը ոչ թէ յանցանք է, այլ ասպետութիւն։ Մեր ձորերում, ուր ուրիշ իդէալներ չը կան, բայց ուր մարդկային միտքը, բնականաբար, կեանքի հոգսերից դուրս պէտք է զբաղվի մի բանով՝ քաջութեան և ասպետութեան տեսակները ամբոխի idée fixe են կազմում։ Եւ պատմում են ձեր յանդուգն քաջութեան մասին, խօսում են ձեր ընժոյգի մասին, խօսում են ձեր նախանձելի հրացանաձգութեան մասին, գովում են ձեզ, օրինականացնում, ասպետութիւնը իդէալականութեան հասցնում։ Երբ մի արկածախնդիր պատահմամբ մի սպանութիւն, եղեռնագործութիւն գործելով, աջող փախչում է իշխանութեան հալածանքներից՝ ամբոխը սկսում է հետաքրքրվել նրա բախտով. իսկ սխրագործը, իր կողմից խրախուսված հասարակութեան այդ հետաքրքրութեամբ և նոր դափնիք ձեռք բերելու մտքով՝ սկսում է նոր արկածներ ստեղծել, և այդպիսով առաջ է բերում մի ամբողջ պատմութիւն, մի ամբողջ կեանք, ուր արիւնը նուիրագործում է տեղական իդէալը, ժամանակագրական մի ամբողջ տարածութիւն ստեղծելով տիրող ամայութեան շուրջը..

(Կը շարունակվի)

վէր թեմական դպրոց, որ կարող էր այդ տխուր դրութեան վերջ տալ։ Այս մասին հայ-կաթոլիկները մտադիր են խնդրամատոյց լինել կառավարութեան։

Շիրակեցի

ՆԱՄԱԿ ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԵԱՆ

Նոր-Բայազէտ, օգոստոսի 27-ին

Խոնարհաբար խնդրում եմ շնորհ անէք երկտող նամակս հրատարակելու։ «Մշակի» № 84-ի մէջ կարդացի այստեղի գործակալ Սիօն վարդապետի պատասխանը իմ թղթակցութիւնների դէմ, որոնցով ես տեղական ժողովրդի դժգոհութիւնների և բողոքների արձագանգ հանդիսացայ։ Ստորագծելով մեր նկարագրած «ժողովրդի տրտունջ» և «զեղծումներ» խօսքերը՝ վարդապետը սակայն իր նամակում ոչ մի դրական ապացոյց չունի արդարանալու։ Բայց այնուամենայնիւ, մեր արձանագրած հասարակական բնաւորութիւն կրող խնդիրը նա մեծ ճարպկութեամբ քօղարկում է խնամիութեան տեսակէտով։ Դրա դէմ կասենք, որ որքան հեռու է արևելքը արևմուտքից՝ նոյնքան հեռու է նաև մեր գրածից խնամութեան տեսակէտը... Եթէ դուք արդար էք, հայր սուրբ, և զեղծումներ չէք ունեցել, ապա այն ինչ բողոքներ են, որ ձեր դէմ ուղղվել են հոգևոր կառավարութեան, և այն ինչ քննութիւն է, որ կատարվում է ձեր գործերի վերաբերմամբ։ Մենք մեր ձեռքում աւելի հաստատ փաստեր ունենք ձեր ապօրինի գործունէութեան միւս երեսը նաև ցոյց տալու հասարակութեանը, սակայն մենք խնայում ենք «Մշակի» էջերը, որովհետև աւելորդ է ընթերցողներին զբաղեցնել ձեր վարդապետական կամ քահանայական անինչան հարցերով... Բայց և այնպէս թողնենք, որ պաշտօնական փաստերը իրանք ապացուցանեն ձեր գործերի այլանդակութիւնը և պարզ կերպով դնեն հասարակութեան առաջ... Դրանով ժողովուրդը աւելի գոհ կը լինի։

Ս.

ՆԵՐՔԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

«Մշակի» այս համարը բաղկացած է 6 երեսից։

—

Ուրախութեամբ լսում ենք, որ Ներսիսեան դպրոցի հոգաբարձութիւնը իր վերջին նիստում որոշել է էլի երկու պատրաստական դասարան բանալ, այնպէս որ դպրոցը հնարաւորութիւն կունենայ մօտ 100 նոր երեխաներ աւելի ընդունելու։

—

Վարշավայի լրագիրները հաղորդում են, որ Թագաւոր Կայսրը և Թագուհի Կայսրուհին, Վարշավայում եղած ժամանակ, մինչև 30,000 խնդիրք են ստացել։

—

«Русскія Вѣдомости» լրագրին հեռագրում են Պետերբուրգից օգոստոսի 30-ից. «Հրատարակված է կարգադրութիւն՝ հայ-լուսաւորչական եկեղեցական և վանքական դպրոցները ժողովրդական լուսաւորութեան մինիստրութեան ենթարկելու մասին»։

—

Կիևի համալսարանի պրիվատ-դոցենտ Ա. Գրէն, որի մի քանի յօդուածներին ծանօթ են «Մշակի» ընթերցողները՝ ներկայ թւականի նոյեմբերից պէտք է հրատարակէ մի շաբաթաթերթ «Россія и Азія» վերնագրով։ Արևելքը և Կովկասը այդ նոր հրատարակութեան մէջ առանձին տեղ պիտի բռնեն։

—

Մեզ հաղորդում են, որ Ներսիսեան դպրոցի հոգաբարձութիւնը հրաւիրեց հետևեալ նոր ուսուցիչները. Տիգրան Յովհաննիսեան, որ անցեալ տարի տեսուչ էր Երևանի թեմական դպրոցում. Յովհաննէս Սանդուկեանց, որ ուսուցչի պաշտօն էր վարում Մոսկվայում, և Երուանդ Լալայեանց, որ մինչև այժմ ուսուցիչ էր Շուշու թեմական դպրոցի մէջ։

—

Ինչպէս հաղորդում են լրագիրները՝ Վլադիկավկազում մասնագիտական բարձրագոյն դպրոց բանալու խնդիրը յետաձգված է անյայտ ժամանակով այն պատճառով, որ Վլադիկավկազը իր սեփական միջոցներով անկարող է պահպանել բացվելիք դպրոցի ծախսը եթէ ոչ ամբողջապէս՝ գոնէ մեծ մասը։

—

Մեր երիտասարդների մի մասը սկսել է վերջին տարիներս հետաքրքրվել կաթնատնտեսութեամբ, և մի տասնեակ անձ նոյն իսկ ուսումնասիրեց այդ մասնագիտութիւնը գործնականապէս։ Շատերը սակայն չը գիտեն ուր գնան սովորելու այդ արհեստը։ Այս օրերս Տվերի նահանգի Լոտոշինոյի կաթնատնտեսական դպրոցը ուղարկեց յայտարարութիւն, որով զեկուցանում է, որ դպրոցում սահմանվել է պրակտիկանտների համար տասը տեղ։ Իւրաքանչիւր պրակտիկանտ պէտք է ունենայ ամսական մօտ տասն ռուբլի բնակարանի և կերակրի համար։

—

Այս տարի կանանց բժշկական ինստիտուտը մտնել ցանկացողների թիւը 400 էր, բայց դրանցից ընդունվել են միայն 165 հոգի։ Ունկնդրուհիների մեծամասնութիւնը գաւառացիներն են կազմում։

—

Մեզ հաղորդում են, որ Ներսիսեան դպրոցի ուսուցիչ Յարոյ բերել է կաթողիկոսական կոնդակ, որով Վեհափառը պատուիրում է հոգաբարձութեանը՝ չը պակասեցնել այդ պարոնի չորս դասը։ Ընթերցողի համար հարցը պարզելու նպատակով պէտք է աւելացնենք, որ դպրոցի հոգաբարձութիւնը վճռած է եղել պ. Յարոյի դասերի թիւը չորսով պակասեցնել։ Եւ ահա այդ կարգադրութիւնն է, որ առիթ է տուել կաթողիկոսական կոնդակին։

—

ՇՈՒԼԱՎԵՐԻՑ մեզ գրում են. «Օգոստոսի 29-ին, Կովկասի փոխարքայապետ իշխան Գօլիցինի կարգադրութեամբ, այստեղ եկաւ մեր նոր գաւառապետը, ազգով գերմանացի։ Ժողովրդից ձիաւորների ահագին բազմութիւն դիմաւորեց գաւառապետին Խմիր Թիւրքաբնակ գիւղում, Խրամ գետի մօտ։ Յատկապէս այդ օրվայ համար՝ մեր նախկին գիւղական տանուտէր Ս. Պառաւեանց մի ճաշ էր պատրաստել, ուր գաւառապետի հետ հրաւիրվեցին գաւառապետի օգնական Մեդվեդևը, պրիստավ Կանչելի, պետական գանձարանի բաժանմունքի կառավարիչը և ուրիշ արքունական մի քանի պաշտօնեաներ։ Ճաշի ժամանակ պ. Պառաւեանցը շնորհաւորելով գաւառապետի գալուստը՝ թարգման հանդիսացաւ շուլավէրաբնակ հայերի ցանկութիւններին։ Գաւառապետը իբրև պատասխան շնորհակալութիւն յայտնելով հանդերձ՝ խոստացաւ գործով գոհացում տալ ժողովրդի ցանկութիւններին և բարեխղճութեամբ ծառայել հասարակութեան շահերին. ի միջի այլոց առանձնապէս շեշտեց Բօրչալուի գաւառում ներկայումս տեղի ունեցող աւազակութիւնների վրա, աւելացնելով, որ կաշխատի կարևոր միջոցներ ձեռնարկել՝ ժողովուրդը խաղաղութեան և հանգստութեան մէջ ապահովելու համար»։

ԱՐՏԱՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

ՎԵՐՋԻՆ ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Կ. Պօլսից, սեպտեմբերի 4-ից (ն. տ.) գրում են մեզ. «Պատրիարք Օրմանեան, սուլթանի թագաւորութեան տարեդարձի օրը, ամեն կողմ մարդիկ ուղարկեց, հայերին յորդորելով որ գործերնուն երթան, թէ վախ չը կայ։ Ինքն սուլթանին ներկայացաւ այդ օրն, որ իրեն առաջին կարգի օսմանիէ շնորհեց...։ Ընդհանրապէս լաւ տեղեակ աղբիւրէ իմանում ենք, որ Կիլիկիոյ կաթողիկոսութեան առկախ խնդիրն այնպէս պիտի լուծվի եղեր, որ Օրմանեան Կ. Պօլսոյ պատրիարքն՝ լինի միանգամայն Կիլիկիոյ կաթողիկոս։»

—

«Daily News» լրագրի Վիեննայի թղթակիցը հեռագրում է սեպտեմբերի 7-ից. (ն. տ.). «Ռումինական կառավարութիւնը, ստանալով Բ. Դռնից տեղեկութիւն, որ բազմաթիւ հայ փախստականներ խմբվել են Ռումինիայում՝ պատուիրեց տեղական պաշտօնեաներին դուրս քշել կասկածաւոր հայերին և առանձնապէս նրանց, որոնք գտնվում են նաւահանգիստներում»։

ԼՈՒՐԵՐ ՍԱՀՄԱՆԻ ՄԻՒՍ ԿՈՂՄԻՑ

Պարսկական սահմանագլխի վրա տեղի ունեցած վերջին դէպքերի պատճառով, Բայազէտի տեղական թիւրքերի մէջ, ինչպէս հաղորդեցին մեզ հաստատ աղբիւրից՝ յուզում սկսվեց։ Լուր հասաւ նոյն իսկ, թէ մօտ օրերս այդ քաղաքում հայերի ջարդ պիտի տեղի ունենայ, և արդարև մտադրութիւն էլ եղել է։ Մանրամասնութիւնը հետևեալն է.

Տեղական փաշան հայատեաց թիւրքերից լըսում և հաւատում է, թէ Մասիսի ստորոտում գումարված են իբր թէ 400 հայեր, որոնք շուտով յարձակւում պիտի գործեն Բայազէտի վրա և կոտորեն թիւրքերին, ինչպէս կոտորել են Շարաֆ բէգի էլիաթը։ Այս պատճառով փաշան դիմում է Բայազէտի շրջանի զօրքի հրամանատար Ջաբար բէգին և զօրք է պահանջում «ջանֆիդաների» դէմ գնալու համար։ Ջաբար բէգը, մի լուսամիտ և բարեխիղճ անձն լինելով, որ միշտ կասկածով և վերապահութեամբ է վերաբերվել այսպիսի լուրերին՝ հերքում է փաշայի կարծիքը 400 ղաչաղների մասին և դրա հետ միասին մերժում է զօրք տալ։ Փաշան, վրդովված՝ վերցնում է իր հետ 20 ձիաւոր և գնում է ջանֆիդաներին պատժելու, իսկ նրա մեկնելուց անմիջապէս յետոյ, թիւրք ամբոխն սկսում է զանազան կողմերից հրացաններ պարպել և փողոց դուրս գալ։ Ջաբար բէգն անմիջապէս մի խումբ զօրքով դուրս է գալիս, փողոցները շրջում, թիւրքերին հրամայում է ներս մտնել և խաղաղվել, հակառակ դէպքում սպառնում է կրակ անել, իսկ հայերին հանգստացնում է։ Բարձր պաշտօնեայի բարեմիտ վճռականութիւնը փառաւոր հետևանքի է հասցնում. անմիջապէս քաղաքը խաղաղվում է և հրացանաձգութիւնը դադարում։ Միւս օրը փաշան իր ձիաւորներով վերադառնում է «քթով», առանց որ և է ջանֆիդայի հանդիպելու։ Այս դէպքը մի խոշոր ապացոյց է, թէ նոյն իսկ Թիւրքիայի ներկայ կարգերի ժամանակ ինչեր կարող է անել բարեխիղճ եռանդուն պաշտօնեան։

Ա. Ա.

ՆԱՄԱԿ ԱՄԵՐԻԿԱՅԻՑ

Նիւ-Եօրք, օգոստոսի 25-ին

Ամերիկայի հայ գաղթականութեան վիճակը օր ըստ օրէ ծանրանում է, և դեռ այս վնասակար, բարոյապէս և ֆիզիկապէս կորստեան առաջնորդող գաղթականական հոսանքի առաջն առնելու զօրաւոր միջոցներ ձեռք առնված չեն մեր ազգային ջոջերի կողմից, թէպէտ մամուլը երբեմն, յատկապէս «Մշակը», բողոքել և զօրաւոր փաստերով նկարագրել է գաղթականութեան կործանիչ հետևանքը։

Փայլուն յոյսերով Ամերիկա դիմող հայերը երկու-երեք ամիս գործարանների շեմքերը մաշելուց, թարգմանի բերանով նրանց կառավարիչներին ձանձրացնելուց յետոյ՝ նոր սթափւում են իրանց ցնորքներից։ Քանի-քանիներից լսել ենք այս ցաւալի մեղայականը. «Հազար երանի մեր տառապալից հայրենիքէն հեռացած չըլլայինք, ուր գոնէ կտոր մը չոր հաց կրնայինք ձեռք բերել և փլատակների վրա մեր սև օրը ողբալ։ Հարիւրաւորներ, քաջառողջ կազմուածքով, զուարթ դէմքով, ոտք են կոխել այս երկիրը, լի փայլուն յոյսերով, լի մեծ վստահութեամբ դէպի ամերիկեան քրիստոնեայ ժողովուրդը. այսօր, ընդհակառակը, իրանց յոյսերը խորտակված, անվստահ, առողջութիւնները խանգարված՝ դեգերում են գործարանների դռներում, մէկից միւսը վազելով՝ միշտ այս ցուրտ պատասխանն են լսում. «Ցաւում եմ, լեզու չը գիտէք, չեմ կարող ներս ընդունել», և յուսահատ, լքած հայ գաղթականները, կէս օրը վրա հանելով՝ դատարկ գրպաններով դիմում են հայկական ճաշարանները, մի խղճուկ ճաշ գըտնելու... Խեղճի ստամոքսը բողոքում է, բայց դատարկ գրպանը բաւարարութիւն տալ կարող չէ։ Եւ, որ աւելի վատթարն է՝ շատերը տան վարձ չունենալու պատճառով՝ ստիպված են գիշերել պարկերում—հասարակաց զբօսավայրերում։

Նիւ-Եօրքի հայ գաղթականութեան միջից մի երկու ինտելիգենտ երիտասարդ, իրանց հանգըստեան ժամերը զոհաբերելով՝ մտնում են ժողովրդի մէջ, մօտիկից ծանօթանում նրանց հետ, իրապէս ստուգում վերոգրեալ դառն ճշմարտութիւնները և, այս թշուառների ցաւերը ամոքելու անկեղծ փափագով լի՝ աջողում են համակրողներից մի ժողով կազմել, ուր, երկար վիճաբանութիւններից յետոյ, կարողանում են կազմել չորս հոգուց մի յանձնաժողով, որի վրա պարտականութիւն են դնում տեղական բոլոր հայերին անդամագրել։ Յանձնաժողովը, այս ձեռնարկութիւնը աջողեցնելու համար՝ բընականաբար պիտի նախ դիմէր տեղական աչքի ընկնող հարուստներին։ Այսպէս էլ արաւ։ Այս ձեռնարկութիւնը սկզբում հարուստների կողմից դժուարութեան է հանդիպում, որովհետև առանց իրանց մասնակցութեան կազմված ձեռնարկութիւնը նրանց եսասիրութեան դիպած է լինում։ Բայց տեսնելով, որ երիտասարդները տոկունութեամբ իրանց որոշումը առաջ են տանում՝ փառասիրական դիտումներով հարբած մեր պարոնները, որպէս զի իրանք էլ այս գործի նախաձեռնողները համարվեն՝ առաջարկում են, որ նորից ժողով գումարվի և ընկերութիւնը լայն ծրագրով, հաստատուն հիմքերով կազմակերպվի։ Նախկին յանձնաժողովը սիրայօժար ընդունում է այդ առաջարկութիւնը։ Պարոններ Հայկունի, Այվազեան, Զատրջեան և Դատևեան ստանձնում են առաջինների պաշտօնը՝ գործադիր մասնախումբ անունը աւելացնելով, և առաջիններին յանձնում են թշուառների մատակարարութեան պաշտօնները։ Սիրայօժար ստանձնում են մատակարարութեան պաշտօնը և առանց ժամանակ կորցնելու ձեռնարկում գործի, գիտնալով որ ժողովներ կազմելուց, վիճելուց ու խորհելուց աւելի գործելու ժամանակ է։ Առաջին ամիսը եռանդով սկսված գործը կանոնաւոր առաջ է տարվում. մի կողմից պատսպարում և խնամում են խեղճերին, միւս կողմից շարունակում անդամագրութիւնը և եռանդով հաւաքում անդամավճարները։ Երկրորդ ամսին մատակարար յանձնախումբը, թշուառների ցուցակը ձեռքին, դիմում է գործադիր մասնաժողովին, առաջիկայ ամսվայ համար անհրաժեշտ ծախսերը պահանջում. բայց մեր տուղերը, մէկից միւսի մօտ ուղարկելով օրերով ձըգձգում են գործը... Վերջապէս երբ վերջիններս իրանց պարտականութեան անունով խստիւ պահանջում են՝ պարոնները այս կարճ պատասխանով իրանց առաջարկած «լայն և հաստատուն հիմքերով սկսած ընկերութիւնը» հիմնովին տապալում են. «ինչ որ պէտք էր և կրցինք՝ ըրինք. պէտք չէ ձրիակերութիւնը խրախուսենք», ասում են և մէջ տեղից դուրս գալիս։ Եւ այսօր նոյն ջուրն է, նոյն ջրաղացը, ու թըշուառների վիճակն աւելի վատթար, քան առաջ էր։ Պարզապէս երևաց, որ այս օգտակար ձեռնարկութիւնը զոհ գնաց մի քանի «տուզերի» եսասիրութեան։ Զարմանալին այն է, որ քաղաքակիրթ Ամերիկան մազաչափ ազդեցութիւն չէ արել այդ տեսակ մարդկանց վրա։

Այս տխուր իրականութեան հանդէպ ուրախալի է միայն այն, որ երիտասարդ գործողները յուսահատողներ չեն. նրանք համոզված են ձեռնարկութեան օգտակար և աջող հետևանքների մասին, ուստի և անխոնջ առաջ կը գնան, որքան էլ փառասէրների կողմից խոչընդոտներ յարուցանվեն։

Ընկերութեան վերակազմութեամբ թէ մեղմացրած կը լինենք Նիւ-Եօրքի մեր թշուառ հայրենակիցների վիճակը և թէ այստեղի հայ համայնքի պատիւը բարձրացրած։

Հ. Արգմանեան

ՆԱՄԱԿ ԲԱԽԱՐԻԱՅԻՑ

Վերիսհօֆէն, օգոստոսի 25-ին

Օրը ուրբաթ էր, ուրեմն, ինչպէս գրեցինք անցեալ նամակներից մէկում՝ հարցմունքների օր էր։ Իւրաքանչիւր ունկնդիր լիակատար իրաւունք ունէր իր սրտին և մտքին մօտիկ հարցը պարզ և կարճ կերպով գրել մի կտոր թղթի վրա և բժշկապետ Բաումգարտէնի ամբիոն բարձրանալուց առաջ՝ դնել ամբիոնի վրա, որ նա բարձրաձայն կարդայ հազարաւոր ունկնդիրների առաջ և պատասխանէ։ Երեկոյեան ժամը չորսից անց էր՝ երբ դիմեցինք դէպի լսարանը։ Այդ օր առաւօտից մինչև երեկոյ երկինքը ամպամած էր, հիւսիսային քամին էլ իրան զգալ էր տալիս։ Հազիւ հազ հասել էինք Վերիսհօ-

ֆէնի առաջին վիլլան՝ բարակ անձրևը սկսեց մաղուել: Ո՛րքան բոպիկ ոտքեր այս միջոցին չտապելով դիմում էին դէպի լսարանը... Անձրևը քանի գնաց այնքան սաստկացաւ, իսկ մեր, ունկնդիրների՝ շարքերը, որոնք եռևէ եռև Բաումգարտէնին լսելու էին գնում՝ փոխանակ անձրևի պատճառով նօսրանալու՝ աւելի և աւելի ստուարանում էին: Վերջապէս ժամը 5-ին հասանք նշանակված տեղը, բայց նստելու տեղ էլ չը գտանք—բազմութիւնը շատ մեծ էր: Այնտեղ էին ժողոված անդամալոյծներ իրանց փոքրիկ կառքերով, կոյրեր իրանց առաջնորդներով, կաղեր իրանց կոթնելու փայտերով, տասը տարեկանից վեր աշակերտներ և աշակերտուհիներ, և աշխարհի շատ կողմերից ամեն դասակարգի պատկանող այր ու կին մարդիկ, որոնք անհամբեր սպասում էին իրանց բ ա ր ե կ ա մ ի ն... Երբ ժամը 5 զարկեց՝ Բաումգարտէնը երևաց, և ժողովուրդը միահամուռ ծափահարութիւնով ընդունեց իր ուսուցչին: Ծափահարութիւնը դադարելուց յետոյ, Բաումգարտէնը, ծիծաղը երեսին՝ նայեց ամբիոնի սեղանի վրա և ինդալով ասաց իր դիմաց ծովի նման ծաւալված ժողովրդին. «Այսօր, ինչպէս երևում է սեղանից՝ դուք ձեր բազմաթիւ հարցմունքներով ուզում էք յոգնեցնել ինձ աւելի, քան թէ ուրիշ օրերում...»

Այս ասելուց և բոլոր ժողովրդին փոքր ինչ ծիծաղեցնելուց յետոյ, առաւ դրված թղթի կըտորներից մէկը և բարձրաձայն կարդաց. «Ես գիշերները շատ անհանգիստ եմ քնում. երբեմն էլ պատահում է, որ ամբողջ գիշեր մի բոպէ անգամ աչք չեմ փակում. առանց դեղ նշանակելու կարո՞ղ էք ինձ բժշկել»:—«Բոլորովին հրաժարվեցէք ոգելից խմիչքներ գործածելուց. մտաւոր աշխատութիւններդ կիսով չափ պակսեցրէք, և աշխատեցէք օրուայ ընթացքում բաւական [illegible] ֆիզիկական [illegible] գործ, [illegible] կատարել, առաւօտները պաղ ջրում թրջած լաթով բոլոր մարմինը սրբել 1—2 րոպէ և իսկոյն հագնուել ու չրչել մինչև մարմին տաքանալը»: Այս [illegible] յետոյ առաւ երկրորդ թուղթը և կարդաց. [illegible]

[illegible] Բաումգարտէնը պատասխանեց. «Այս անձի գլխացաւի գլխաւոր պատճառը [illegible] գլուխը, և դրա համար՝ գլխի [illegible] աւելի արիւն հոսելով [illegible] Այդպիսի [illegible] օգտակար է [illegible] ժամերը 5—10 րոպէ, իսկ ամառնայինը 15—26 րոպէ: [illegible]

[illegible]

Ս. բ. Սամուէլեան

ՆԱՄԱԿ ԲՈԼԳԱՐԻԱՅԻՑ

—

Սիլիստրիա, օգոստոսի 26-ին

Ստամբօլօվեան կուսակցութեան բերանն, «Свобода», որ այժմ հակակառավարական թերթ մ'է, խօսելով այն փաստի վրա, թէ Բօլգարիոյ իշխանն կը պարտէր իւր գոյութիւն միայն երկու անձանց, Ֆրանց-Եօզէֆին, Աւստրո-Ունգարիոյ կայսր թագաւորին, որ համաձայնեցաւ պահել Ֆէրդինանդին Բօլգարիա, և Ստամբօլօվին, որ նրան ընտրեց և պահպանեց,—այս առթիւ կը հրատարակէ իր վերջին թուին մէջ Ստամբօլովին ուղղեալ՝ իշխան Ֆէրդինանդի մի յոյժ չահեկան գրութիւնն, ինքնագիր, զոր ի սորև կը զետեղեմ թարգմանաբար: Նամակը գրված է նոյեմբերի 13-ին, 1887 թ.—

«Սիրելիդ իմ նախարար, Շնորհակալ եմ ձեր յղած հեռագրէն. ասա կը ներփակեմ ձեզ այս իրիկուան հեռագրերն և կը զեկուցանեմ ձեզ, թէ ստացայ կարի շատ փաստեր ի մասին Ֆրանց Եօզէֆի առ ինձ ուղղած գեղեցիկ խօսքերուն և տածած աքանչացման և խանդավառութեան: Կը հաւատամ, թէ մեր պաշտօնական շրջանակներն պարտաւոր են միանալ այն բարձր պատւոյն, զոր արաւ Ֆրանց-Եօզէֆ՝ ծերունի և սուրբ միապետն ի նպաստ Բօլգարիոյ՝ բովանդակ Եւրօպային հանդէպ: Այս պատիւն կ'իյնայ, արդարև իմ և ձեր վրա, մանաւանդ ձեր ունեցած քաղաքական ազդեցիկ մընայուն ուղղութեանը վրա: Գրեցի իմ վիեննական գործակատարին՝ յայտնել առ նախարարն իմ երախտագիտութիւնն...» (Ստորագրութիւն):

«Свобода» թերթն, ի միջի այլոց կը յաւելու և այն փաստն թէ Ֆրանց-Եօզէֆ 1889 թ., ռայխստագի բացման ճառին մէջ, գովեստի բառեր արտասանեց Բօլգարիոյ և նորա առաջդիմութեան համար: Այլ Բօլգարիան, մանաւանդ իշխան Ֆէրդինանդ ինչպիսի մի վար[illegible]ց մէջ կը գտնուին այժմ Աւստրո-Ունգարիոյ հանդէպ...

«Neue Freie Presse» կը նկատէ այն իրողութիւնն, թէ օգոստոսի 2-ին տեղի ունեցած յօբելեանին առթիւ՝ իշխան Ֆէրդինանդի ուղղած շնորհաւորական հեռագրոյն մէջ առ Թիւրքաց սուլթանն՝ Մակեդոնիոյ բէքրաթներուն համար ոչինչ խօսուած է եղեր, և սուլթանն պիտի [illegible]հի եղեր, թէ արդեօք Բօլգարիոյ յայս մասին տածած փափագներն կը լինին իրագործելի:

Ռումանիոյ հակակառավարական թերթերն՝ խօսելով Ֆէլիկս Ֆորի արած այցելութեան մասին ի Ռուսիա, այն եզրակացութեան կը հանգին, թէ հանրապետութեան նախագահին այցելութիւնն ունեցած կը լինի քաղաքական մի միակ գլխաւոր նպատակն, որ Ֆրանսիան պահպանէ և, մանաւանդ, հիմնովին կը հաստատէ Եւրօպայի խաղաղութիւնն: Դարձեալ, համաձայն նոյն մամլոյ, կը նկատուի թէ ֆըրանսիական ազգի մեծամասնութիւնն կը տես[illegible]որ քան զոր Ֆրանսայի չահած կամ զրկուած [illegible]քն յԵւրօպա, շնորհիւ ֆրանկօ-ռուսական [illegible]եկամութեան. իսկ ֆրանսական ազգի փո[illegible]մասնութիւնն ընդհակառակն կը տեսնէ 1870 [illegible]ական վերադարձն, աջակցութեամբ Ռուսաստանի, այն փաստի վրա հիմնուելով՝ թէ, [illegible]երբուրգ և Բերլին, երբ միմեանց չահերն [illegible] համերաշխեն (?), կուննեան սերտ յարաբերութիւններ և ի պատեհ ժամուն կը գոր[illegible] համերաշխաբար:

Բերլինի «Neueste Nachrichten» թերթն կընդ[illegible]նի Լօնդօնեան թղթակցէն մի հետաքրքրական յայտնութիւն՝ լորդ Սօլսբըրիի արևելեան քաղաքականութեան շրջմանը մասին: Այնպէս [illegible]եյ և պիտի թուի եղեր Լօնդօնի լաւատեղեակ շրջանակաց, թէ կայսերական վերջընթեր այցելութեանց պահուն ի Պետերհօֆ՝ Ռուսիոյ և Աւստրիոյ մէջ եղած պիտի լինէր կարգադրութիւն մը, հաւանեալ Գերմանիայէ: Կարգադրութիւնն՝ Թ ո ւ ր ք ա կ ա ն կ ա յ ս ր ո ւ թ ե ա ն բ ա ժ ա ն մ ա ն վրա է, Աւստրո-Ունգարիան ս տ ա ն ա լ ո վ զ Մ ա կ ե դ օ ն ի ա. Ռուսիան պէտք էր՝ [illegible]ստ Լօնդօնեան թղթակցին, ստանար Ֆրանսիայի համաձայնութիւնն Ֆէլիկս Ֆորի այցելութեան պահուն: Եւ ահա ինչու համար նկատել կը տըր[illegible]ւի, թէ ֆրանկօ-ռուսական դաշնադրութեան [illegible]ուշակումն մեծ ընդունելութիւն մը գտաւ Ֆըրանսիայի ամեն դասակարգի և ամեն կուսակցութեան խաւերուն մէջ:

Ռումանիոյ հակադիմադրական «Adeverul» (Ճշմարտութիւն) թերթն, օգոստոսի 15-ին, № 2914-ի մէջ կը հրատարակէ մի հատուած «Հայերը Ռումանիոյ մասին» վերնագրով, խոչորատառ, զոր թարգմանաբար կը զետեղեմ ի ըստորև.

«Մեծ հայ թերթն Ռուսիոյ՝ «Մշակ», իւր № 88-ի մէջ կը զբաղի Ռումանիայով և կը քըննադատէ յոյժ ցասկոտութեամբ ռումանական քաղաքականութիւնն և կառավարութիւնն:

«Այսպէս, հայ թերթը կը յանդիմանէ ռումանական կառավարութիւնն, որ մերժեց տալ հիւրընկալութիւն մը Թիւրքիայէ փախստական հայոց, այս կերպիւ հաւատացնելով քաղաքակիրթ աշխարհին, թէ Ռումանիա մի երկիր է, որ չունի համբերողութեան ոգի (tolerence), և թէ ռոմանկօս կանէ գծուծ չահերու համար բարոյականութեան և մարդասիրութեան որ և է զգացումն: (Աստ ի մէջ կը բերէ «Մշակի» № 88-ի խմբագրականին միտքն):

«Մշակ», որ կը քննադատէ Ռումանիոյ այսօրինակ մի քաղաքականութիւն՝ է մի թերթ յոյժ տարածեալ ի Ռուսիա, և ունի մի գոյութիւն առաւել 25 ամաց: «Մշակ» ազատական թերթ մ'է և հաստատեալ է Գրիգոր Արծրունիէ, եղբայր նշանաւոր պրօֆէսօրին Ախէնի (Aachen) գերմանական համալսարանին, դօկտօր Անդրէաս Արծրունու»:

Ակաբի

ՆԱՄԱԿ ԱՄԵՐԻԿԱՅԻՑ

—

Պօստօն, օգոստոսի 5-ին

Ամերիկայի գաղթականութեան համար ուրախալի անակնկալ մ'էր երկու երիտասարդ վարդապետներու գալուստը, որոց անուանց կարճ ժամանակի մէջ ժողովրդական դառնալը և միւս կողմէն գաղթականութեան մի կարևոր մասին մեր ազգային եկեղեցական գործերուն հետաքրքրելն ու հարկ եղած նիւթական և բարոյական աջակցութիւն տալը որոշ կերպով ցոյց կուտայ, թէ ցարդ գաղթականութեանս մէջ ազգային վարչութեան մը բացակայութեանը, Ուստըրի եկեղեցւոյ նիւթական դրութեան և ուրիշ կարգ մը ոչ—հաճելի իրողութեանց միակ պատասխանատուն մեր հասարակութիւնը չէ: Ուրախալի է տեսնել որ նորեկ եկեղեցականները մեծ աշխուժով գործի կսկսին, զանազան քաղաքներու մէջ ցրուած հայերու մէջ յարաբերութեան միջոցներ կը փնտռեն, անտարբերութեամբ կամ քաղաքական ու կրօնական տարբեր դաւանանքներու շնորհիւ իրարմէ զատուած հայերու մէջ ազգային կազմակերպութեան մը ջանքեր կընեն, և արդ ամենէն առաջ կը փորձեն ընդհանուր գաղթականութեան ճիշդ վիճակացոյցը պատրաստել: Ցաւալի է որ այսքան կարևոր խնդիր մը մինչև հիմա զանց առնուած է. սակայն մենք մեզ բարեբախտ համարելու ենք, եթէ 98 էն առաջ կարենանք գիտնալ, թէ Ամերիկա ո՛րքան հայ կայ, ո՛րքան ընտանիք, քանի տարիներէ ի վեր սկսած են գալ ընդհանրապէս և ինչ գործերով կը զբաղին: Վիճակացոյց մը որ ապագայ պատմաբանի մը հարկ եղած նիւթը մատակարարելէ աւելի՝ ներկային համար օգտակար կրնայ լինել, ցոյց տալով մեր իրական վիճակը, որուն դժբախտաբար անգիտակ մնացեր ենք մինչև հիմա: Վիճակացոյցը ուրիշ տեսակէտով մ'ալ անգին կարելի է համարել,—այսօր գաղթականութիւնս նոր շրջան մը կը թեւակոխէ, նոր ուղիով յառաջանալ կը պատրաստուի. կարևոր է նոր պատմութիւնը սկսելէ առաջ հինը գիտնալ: Մինչև վերջերս Ամերիկայի հայերու մեծամասնութիւնը կը բաղկանար ամուրի երիտասարդներէ. ամուսնացած մարդիկ ալ թէև ոչ նուազ, բայց հայ կիներ խիստ հազուագիւտ էին. սակայն այսօր ընտանիքներ հետըզհետէ կը բազմանան, երիտասարդներ ամուսնանալ կսկսեն, ընկերութիւններու, ժողովներու մէջ հայ կիներ կը տեսնուին, նոյն իսկ օրիորդ ճառախօսներ լսելու պատեհութիւնը կունենանք ստէպ: Այս կերպով մեծ յեղաշրջում մը սկսած է կատարուել մեր կեանքին մէջ, կնոջ բարեբար ազդեցութիւնը սկսած է տարածուել կրօնական և ազգային շրջաններու մէջ: Մեր ժողովները այժմ աւելի բարեկարգ, երիտասարդաց լեզուն աւելի համեստ, և ընտանիքի և տոհմի սէրը աւելի զօրաւոր դարձած են:

Գաղթականներու նիւթականն ալ յեղաշրջման վիճակին մէջ է: Թիւրքիոյ ներկայ անտանելի կացութիւնը և նոյն ատեն շատերու ընտանեաց Ամերիկա գալու դիտաւորութիւնը սկսած է ամենուն զգացնել, թէ գործաւորութեամբ կարելի չէ մարդու պէս ապրել: Վերջին երկու-երեք տարիներու միջոցին բանուորներու թշուառութիւնը այս իրողութիւնը աւելի որոշ կերպով ցոյց տուած է: Հայերու մի մասը այս քանի տարիներու միջոցին թէ՛ աւելի լաւ ծանօթացած լինելով տեղական միջավայրին և թէ անհուն դժուարութեամբ մի փոքր դրամագլուխ ձեռք ձգած լինելով՝ այժմ սկսած է գործաւորութենէ դուրս ապրուստի անկախ միջոցներու վրա խորհիլ: Հայ պտղածախներու, ճաշարանապետներու, արհեստաւորներու և վաճառականներու մի յարաճուն հոսանք սկսած է դուրս գալ գործաւորական շրջանակէն: Պարզ է որ մեր նիւթական և մտաւոր անյարմարութեանց շնորհիւ այս հայկական ձեռնարկներն ինչ աննշան համեմատութիւն կը ստանան՝ երբ բաղդատուին եւրօպական ազգերու մեծ գաղթականութեանց նոյնպէս ձեռնարկներուն հետ. բայց մեր անցեալը նկատի ունենալով՝ գաղթականութիւնս իր ներկայէն կրնայ մեծ յոյսեր տածել ապագային համար: Մեր ամենէն մեծ դժբախտութիւնը այն է, որ ծայրայեղ պահպանողականութեամբ և իրար նմանելու անբացատրելի միտումով մը մեր գործի և չահու ասպարէզը շատ նեղ գծեր ենք, նոյն իսկ նիւթապէս և մտաւորապէս բարձր դիրքի մէջ գտնվող վաճառականներ համարձակութիւն ունեցած չեն մարպետի առեւտուրէն դուրս՝ իրենց խելքին և դրամագլխուն աւելի պատուաբեր ու նպաստաւոր ասպարէզ մը որոնել. նոյն իսկ այսօր երբ կարպետի առեւտուրը իր անկման շրջանին խորերը հասեր է՝ շատեր կսկսեն նոյն գործին ձեռնարկել: Ընկերութեամբ աւելի խոշոր ձեռնարկներու դուռը բանալ անկարելի է հայերուս համար գէթ Ամերիկայի մէջ, որովհետև այդպիսի ընկերութիւն մը իր հաստատութեան առաջին տարեդարձը տօնելու իսկ չէ կարող արժանանալ: Կօշիկի և բամպակեղէն ու բրդեղէն ապրանքներու արտադրութիւնը խիստ չահաւոր և ընդարձակ գործ մ'է Արևելեան նահանգաց մէջ, և հայերու մեծամասնութիւնը այս կարգի գործարանաց մէջ կաշխատի բնականաբար շատ պակաս գիներով: Եթէ հայ հարուստները, փոխանակ կարպետի աճուրդներով զիրար մնասելու, միջոցներ գտնէին երկրին արտադրութեանց մէջ բաժին մը գրաւելու՝ թէ իրենք կօգտուէին և թէ իրենց հազարաւոր ազգակից գործաւորները: Հողային խընդիրներէ հայերը միշտ խոյս տուած են, ասա խորհուրդով թէ քիչ օրէն հայրենիք կը վերադառնանք, թէև յայտնի է թէ հողի արժէքը միշտ աւելնալով՝ գնողը ամէն ատեն կրնայ զայն ծախել չահով:

Ամերիկեան սոսկալի մրցումը, մեր կեանքի բազմադիմի պէտքերը, որոնք միշտ աւելնալու վրա են, ամենէն սուր խթանները դարձած՝ հայ գաղթականութիւնը դէպի նոր շրջանը կը մղեն, շրջան մը որուն մէջ պիտի յայտնուի, թէ հայուն պատմական համբաւաւոր առեւտրական, արհեստական յարմարութիւններն ու ձիրքերն ո՛ր աստիճան իրական են, կամ մենք ո՛րքան կրնանք աջողել մերինէն տարբեր միջավայրի մը մէջ: Ինչ որ ալ լինի յաջորդ մի քանի տարուան փորձառութեան տալիք վճիռը՝ մեր պարտքն է այժմ ամեն կարելի միջոց գործ ածել Ամերիկայի հայ գաղթականութիւնը դնել մտաւոր և բարոյական բարձր դիրքի մէջ:

Դժբախտաբար մեր ազգութիւնը կորսնցնելու յիմար վախով և քիչ մ'ալ օտարներու դէմ ունեցած նախապաշարումով հեռու և կղզիացեալ ապրած ենք, անծանօթ ենք մեծաւ մասամբ երկրին սովորութեանց, լեզուին և աշխարհագրութեան. հայ կղերը այդ ազգային նախապաշարումը շոյեց, հայ եկեղեցւոյ զաւակները պահպանելու պատրուակով: Այսօր փորձը կը ցուցնէ, թէ Ամերիկայի մէջ հայ մը իր ազգութիւնը կորսնցնելու վտանգին ենթակայ չէ, թէ մէկը լաւ անգլիերէն գիտնալով, ամերիկացի ծանօթներ ունենալով՝ աւելի լաւ կրնայ ծառայել իր ազգին, քան ճաշարանի մը անկիւնը հայհոյալից վիճաբանութիւններու ու թղթախաղի մանակցելով: Թիւրք կառավարութեան բարբարոս քաղաքականութիւնը Ամերիկայի հայերուն այն

օգտուը հասուց, որ ամէն լաւ ծանօթացած ա-մերիկացւոց հետ, ազատ հետազօտել ամերիկեան թերթերն և հոգերոյն։ Այսօր անգլիերէն սորվելու փափագը ընդհանուր է. «Հայր» լրագիրը սկսեր է անգլիերէն դասեր տալ իր վերջին թիւերու մէջ։ Փափագելի էր որ Նորեկ վարժարանները իրենց օրինակով ցոյց տային ամերիկեան լեզուն սորվելու պէտքը, քաջալերէին իրենց աշակերտները ծանօթանալ ամերիկացւոց հետ, դուրս ելնել մեր չինական պատերէն և համակերպել երկրին պայմաններուն, այս է միակ կերպը զարգացման, մեր ժողովուրդը բարձրացնելու իր նիւթական խեղճ վիճակէն։

Ամերիկայի քաղաքական վիճակը հայերս տարօրինակ դրութեան մէջ կը դնէ. հոս ազգային եկեղեցին վարչական մը չէ կարող նոյն նշանակութիւնը ունենալ ինչ որ ունի Թուրքիոյ մէջ։ Հայ եկեղեցին հոս կորուսած է իր քաղաքական դիրքը. հին կղերը կը կարծէր, թէ միայն պատմական, աւանդական առաւելութիւններով այդ եկեղեցին պիտի կրնայ պահել իր գոյութիւնը. սակայն եկեղեցին երբ ներկայ կեանքի պայմաններուն չհամակերպի, եթէ անհրաժեշտ պէտք մը չդառնայ մեր սրտին ու հոգւոյն համար՝ փառաւոր յիշատակարան մը միայն կրնայ լինել։ Քաջալերական է տեսնել, որ նորեկները կ՚աշխատին հին դրութիւնը փոխել, Ուստըրի եկեղեցին ազգային կեանքի կեդրոն մ՚ընել, օրուան կարեւոր խնդիրներու մասին խօսել խորհրդակցել հասարակութեան հետ։ Մասնաւորապէս ջանքեր կը կատարուին բոլոր հայաբնակ գաղութները հոգաբարձուաց ժողովներ հիմնել, որոց ղրկելիք ներկայացուցիչները Ուստըրի մէջ պիտի կազմեն գաղթականութեան կենտրոնական ժողովը, որ պաշտօն պիտի ունենայ գաղթականութեան կրօնական, եկեղեցական և բարեսիրական գործերու համար ծրագիր մը մշակել և անոր գործադրութիւնը փորձել։ Ուրիշ նորութիւն մ՚ալ.—հոգաբարձուաց ժողովներէն չատերուն բողոքական հայեր ընտրուած են իբր անդամ։ Երբեմնի խտրութիւնը վերցած է, ամենքս ալ հայ ենք։ Գէթ թուրքէն այդքան բան սորվեցանք։

Թէ որքան կը տեւէ այս միութիւնը, կամ որքան կը յաջողին այս ծրագիրները, գաղթականութեանը վիճակը ինչ նոր փոփոխութեանց կ՚ենթարկուի ապագային՝ պարագաներու թոյլ տուածին չափ կը գրեմ։

Արմէն

ԱՐՏԱՔԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

—Կանէյից հեռագրում են «Standard» լրագրին. «Ձը նայելով յոյն գործակալների ագիտացիային Կրետէ կղզու արեւմտեան մասում՝ Սֆակիա նահանգի բնակիչները, որ ամենից պատերազմասէր են համարւում՝ յայտնել են ծովակալներին թէ ընդունում են ինքնավարութիւնը։

—«Standard» լրագիրը հաղորդել էր, որ իբր թէ նորերս Ռուսաստանի և Թիւրքիայի մէջ մի գաղտնի համաձայնութիւն է կայացել, որի հիման վրա սուլթանը պարտաւորվել է կենտրոնական Ասիայում չը գործել ի վնաս Ռուսաստանի, իսկ Ռուսաստանը պարտաւորվել է պաշտպանել Թիւրքիան եւրոպական միւս պետութիւնների դէմ։ Այժմ Հավասի գործակալութեան հեռագրում են Կ. Պօլսից. «Բ. Դուռը դրականապէս հերքում է «Standard» լրագրի լուրը սուլթանի և Ռուսաստանի մէջ գոյութիւն ունեցող գաղտնի համաձայնութեան մասին»։

—Ֆրանսիայում բոլորովին անսպասելի կերպով ծագել է պարլամէնտը լուծելու խնդիրը, ընտրութեան ժամանակից առաջ։ Պարիզի մամուլի մի քանի օրգանները յայտնում են, որ անհրաժեշտ է կոչում անել երկրի հասարակական կարծիքին և թոյլ տալ, որ նա խօսի թէր և դէմ՝ կաբինէտի քաղաքականութեան և նոր կնքված ռուս-ֆրանսիական դաշնագրի մասին։ Այդ եղանակով միայն, ասում են այդ օրգանները, կարելի է իմանալ երկրի իսկական կարծիքը, թէ ո՛րքան դաշնակցութիւնը օգտակար է Ֆրանսիայի համար։

—Գերմանական լրագիրները առաջ են բերում այն կարծիքը, որ իշխան Բիսմարկը յայտնել է ֆրանս-ռուսական դաշնակցութեան մասին։ Նախկին կանցլէրը դժուարութեամբ է հաւատում, որ յիրաւի, Ֆրանսիայի և Ռուսաստանի մէջ դաշնակցութիւն լինի կնքված, և կարծում է, որ եթէ դաշնակցութեան մասին խօսքեր են արտասանվել պաշտօնական ճառերի ժամանակ՝ այդ եղել է Ֆրանսիայի հասարակական կարծիքին գոհացում տալու նպատակով։ Բիսմարկ կարծում է, որ դաշնակցութեան գլխաւոր կէտը, եթէ միայն նա յիրաւի կայ՝ Անգլիայի դէմ կը լինի ուղղված. սակայն այդ կէտը իրագործելու համար պէտք է որ միւս ցամաքային պետութիւններն էլ, մանաւանդ Գերմանիան, իրանց աջակցութիւնը ցոյց տան։ Բիսմարկի արտայայտած այդ կարծիքի առիթով, արտասահմանում հրատարակվող ռուսաց կիսապաշտօնական օրգան «Nord» լրագիրը ահա ինչ է ասում. «Գործերից ակամայ հեռանալու տխրութիւնից զրկված՝ գերմանական նախկին կանցլէր Բիսմարկը թոյլ է տալիս իրան քաղաքական զանազան դէպքերի մասին յայտնել իր կարծիքը, որ ապացուցանում է միայն նախկին պետական գործիչի հոգու վատ տրամադրութիւնը։ Մենք չենք կամենում կանգ առնել Բիսմարկի մտացածին մերկացումների վրա, ֆրանս-ռուսական դաշնակցութեան վերաբերեալ. բայց մենք կը յայտնենք միայն, որ այդ դաշնակցութիւնը աւելի կարեւոր է և աւելի մաքրիմ բնաւորութիւն ունի՝ քան որ մտածում է նախկին կանցլէրը, և որ երկու մեծ պետութիւններ ամենևին մտադիր չեն հետեւել նրա քաղաքականութեան, յարձակողական դիրք բռնելով երբեմն Անգլիայի, երբեմն այլ պետութիւնների դէմ»։

ԽԱՌՆ ԼՈՒՐԵՐ

Մօտ ժամանակներս Վարշավայում պէտք է կանգնեցնեն նշանաւոր լեհ գրող Միցկեվիչի արձանը, որի նախագիծը արդէն կառավարութիւնը հաստատել է։

* * *

Նոր Զելանդայի մի տիկին, որ նորերս ինքնասպանութիւն գործեց՝ թողել է հետեւեալ տխուր նամակը.

„Ես բռնեցի բոլոր պետական քննութիւնները, և բարձր դասատուութեան և փաստաբանութեան իրաւունք ստացայ. բայց ոչ ես, ոչ էլ 32 ուրիշ տիկիններ մինչեւ այժմ չը կարողացանք որ և է տեղ գտնել, որովհետեւ ամեն տեղ և ամենքը գերադասում են տղամարդկանց։ Իմ ամբողջ կարողութիւնը գործ դնելով ուսման վրա, և այժմ տխրված լինելով քաղցից մեռնել՝ ինձ ուրիշ ելք չէ մնում, բայց եթէ ինքնասպանութիւն։ Եւ իմ օրինակին կամայ ակամայ պէտք է հետեւեն և ուրիշները“։

Թող այս տխուր փաստը հրճուանք չը պատճառէ կանանց կրթութեան թշնամիներին. եթէ բարձր ուսում առած կանանց շրջանում միայն մէկը կամ մի քանիսն են մեռնում քաղցից՝ տգէտ կանանց շրջանում այդպիսիների թիւը հազար է, և այն ոչ թէ Նոր-Զելանդիայում, այլ և աւելի «քաղաքակիրթ» երկիրներում։

„ՄՇԱԿԻ“ ՀԵՌԱԳԻՐՆԵՐ

ՌՈՒՍԱՑ ԳՈՐԾԱԿԱԼՈՒԹԻՒՆԻՑ

ՕԴԷՍԱ, 3 սեպտեմբերի։ Սեպտեմբերի 2-ին հասաւ այստեղ Կ. Պօլսից հաբէշական դեսպանութիւնը, որի գլխաւորն է հասարակածային նահանգների կառավարիչ Լէօնտիէվ. նրա հետ են նէգուսի քարտուղար Ատօ Յօվսէփը և երկու ուրիշ անդամներ, ինչպէս և երկու հաբէշ պատանիներ, որոնք գնում են Պետերբուրգ զինուորական գիտութիւններ սովորելու համար։ Դեսպանութիւնը ընծաներ է տանում Թագաւոր կայսրին—5 թանկագին նժոյգներ և զանազան ակնեղէն ու նէգուսի ինքնագիր նամակը կայսրին և կայսրուհի Մարիա Ֆէօդորովնային, որով շնորհակալութիւն է յայտնում Կարմիր խաչի խումբը Հաբէշստան ուղարկելու համար, Իտալիայի հետ ունեցած պատերազմից յետոյ։ Դեսպանութեան հետ Կ. Պօլսում գտնվող օրլէանեան իշխան Հէնրիխը այլ ևս Ռուսաստան չէ գալու։

Կ. ՊՕԼԻՍ, 3 սեպտեմբերի։ Դեսպանների ժողովում համաձայնութիւն կայացաւ։ Թէվֆիք փաշային տեղեկութիւն տրվեց այս մասին, և նա հրաւիրվեց ներկայ լինել վաղը նիստին Թօփխանէում։

ՍԻՄԼԱ, 4 սեպտեմբերի։ Սարգարգարի պահակատունը, Սամանայի լեռներում, որը նորերս թշնամին գրաւել էր, նորից յետ վերցրվեց։ Գեներալ Բիգսի բանակը յետ մղեց թշնամուն Լօկկարտ ամրոցից, Գուլիստանում, իսկ բրիտանական արտիլերիան ցրվեց նրան։

ԲԵՐԼԻՆ, 5 սեպտեմբերի։ Մասնաւոր տեղեկութիւններին նայելով՝ Վիլհելմ կայսրը հոկտեմբերի սկզբին կայցելի Վիկտորիա թագուհուն։

Կ. ՊՕԼԻՍ, 5 սեպտեմբերի։ Դեսպանական շրջաններում կասկած են յայտնում՝ այն մասին, որ Բ. Դուռը անպայման կընդունի կաբինէտների նոր վճիռը։ 2-րդ և 6-րդ յօդուածների մասին սպասվում են առարկութիւններ, բայց յոյս ունեն, որ այդ վճիռը ի վերջոյ կընդունվի։

ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԻՒՆԸ ՅԱՅՏՆՈՒՄ Է

ԹԻՖԼԻՍ. Յովհ. Լալ. Ձեր նամակը անհրաժեշտ չենք համարում տպագրել, որովհետեւ ձեր յօդուածի մէջ գործածված «գամէն» բառը ոչ մի անձնաւորութեան չէր վերաբերում, և ուրեմն ոչ ոքի համար վիրաւորական լինել չէր կարող։

ՄՕՍԿՎԱ. Ա. Ծ. Ձեր յօդուածը բժշկական ժողովի մասին չը տպագրվեց միմիայն այն պատճառով, որ այդ նոյն նիւթի մասին լոյս տեսաւ ուրիշ յօդուած։ Շնորհակալութիւն ձեր թղթակցութիւնների համար։

ԳՕՐԻ. Լ. Թ. Ուրախութեամբ կը տպագրենք Ֆիլօկսէրայի վերաբերեալ ձեր յօդուածները, բայց ոչ այժմ, այլ մի քանի ամիս յետոյ՝ երբ ձեռք կառնվեն հակաֆիլօկսէրային միջոցներ։

ԹԻՖԼԻՍ. «Տարազի» խմբագրութեան։ Ձեր թերթի համար մեր խմբագրատանը ստացված է 4 րուբլի։ Բարեհաճեցէք ստանալ։

Խմբագիր՝ ԱԼԷՔՍԱՆԴՐ ՔԱԼԱՆԹԱՐ
Հրատարակիչ՝ ԱՆԴՐԷԱՍ ԱՐԾՐՈՒՆԻ

ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

ԱՌԱՋԻՆ ՄԱՍՆԱՒՈՐ ՀԻՒԱՆԴԱՆՈՑ

Բ. ՆԱՒԱՍԱՐԴԵԱՆԻ

(Կուկիա, Վօրօնցովի արձանի հանդէպ)
Հիւանդներին ընդունում են ամեն օր, բացի կիրակի օրերից։

ԱՌԱՒՕՏՆԵՐԸ՝

Կ. Մ. ՉԻԿՈՎԱՆԻ—9—10 ժ. աչքի, ներքին և նեարդային հ.

Զ. Ի. ԲԱԲԱՆԱՍԵԱՆՑ—10—11 ժ. կանանց և երեխայոց հ.

Ա. Գ. ԿԱՐԱՊԵՏԵԱՆՑ—1—1½ ժ. ներքին և երեխայոց հ.

Ա. Գ. ԳՈՒՐԿՕ—12½—1½ ժ. ներքին, ականջի, կոկորդի և միզասեռական հ.

ԵՐԵԿՈՆԵՐԸ՝

Ա. Մ. ՓՈՒԴԻՆԵԱՆ—6—7 ժ. ներքին, երեխայոց և նեարդային հ.

Տ. Ի. ՐՈՒԴԵՆԿՕ հիւանդանոցումը քիմիական և խոշորացուցական հետազօտութիւններ է անում մէզի, խխի, արեան, կաթի և այլն։

Վճար 50 կ. չքաւորները ձրի։ Համախորհրդի (կօնսիլիումի) և օպերացիայի համար առանձին ի տեղի հիւանդանոցի վերատեսչի՝

Բժ. Ա. Գ. ԳՈՒՐԿՕ

ԸՆՏԱՆԻՔԱՒՈՐ ՄԻ ՀԱՅ ՈՒՍՈՒՑԻՉ
Ցանկանում է

ԳԻՇԵՐՕԹԻԿ ԱՇԱԿԵՐՏՆԵՐ

ունենալ չափաւոր վարձատրութեամբ։ Ցանկացողներն պայմանների մասին թող բարեհաճեն դիմել Ներսէս խաղանեանցի պատրաստի հագուստեղէնի խանութը, Միքայէլեան կամուրջի վրա։ (№ 104) 1—3

ՄԱՆԿԱԲԱՐՁՈՒՀԻ
ՍՕՖԻԱ ԽԻՉԱՆԵԱՆ

Տեղափոխվեց Սերգիէվսկայա փողոց, № 1, Սօլօլակ)։ (№ 104) 1—3

ՈՒՍՈՒՄՆԱՐԱՆ-ՊԱՆՍԻՕՆ

ՅԱԿՈԲ ԽԱՉԱՏՐԵԱՆ ՔՈՉԱՐԵԱՆՑԻ

Ընդունում է երթեւեկ, կիսագիշերօթիկ և գիշերօթիկ աշակերտներ։ Բէյբուտօվսկայա փողոց, № 33, տուն Նիկողայոսեանցի, ըէալական ուսումնարանին մօտ։

Այնտեղ ընդունում են և գիշերօթիկ, կրկնասուսցանում են աշակերտներ ըէալական ուսումնարանից, գիմնազիաներից և այլն։

(№ 103) 2—2

ՎԵՐԱԴԱՌՆԱԼՈՎ ԲԺԻՇԿՆԵՐԻ ԺՈՂՈՎԻՑ

Լ. ՕՐԲԷԼԻ

վերանորոգել է հիւանդների ընդունելութիւնը իր

ԱՏԱՄՆԱԲՈՒԺԱՐԱՆՈՒՄ

Սօլօլակի փողոց, № 14—16, սեփական տուն
3—4 (№ 101)

ԲԺԻՇԿ Տ. Պ. ԼԱԶԱՐԵԱՆ

Նախկին ասիստենտ Մոսկվայի քաղաքային Մանկական հիւանդանոցի՝ յանուն Ս. Վլադիմիրի,

Բժշկում է ԵՐԵԽԱՆԵՐԻ հիւանդութիւններ առաւօտեան 10—12 ժամը, և երեկոյեան 5—6 ժամը. Սօլօլակ, Սադօվայա փողոց, տուն Քալանթարօվի, № 50. (№ 102) 2—10

ԲԺԻՇԿ ՎԱՀԱՆ ԱՐԾՐՈՒՆԻՆ,

վերադարձած լինելով Մօսկվայի միջազգային բժշկական ժողովից, վերսկսել է ՀԻՒԱՆԴՆԵՐԻ ԸՆԴՈՒՆԵԼՈՒԹԻՒՆԸ առաջվայ ժամերին. Գօլօվինսկիյ պրօսպեկտ, № 28, տ. Ադամօվի։
(№ 102) 2—10

Բացված է բաժանորդագրութիւն

ՐԱՖՖԻԻ

ՍԱՄՈՒԷԼ

Ա. Բ. և Գ. գիրք

ԴԱՒԻԹԲԷԿ

Ա. Բ. և Գ. գիրքը վերջաբանով
և

ԿԱՅԾԵՐԻ

Լիակատար երկրորդ հատորի.

Առանձին 2 ր. 50 կ. երեքը միասին 6 ր.
Լոյս տեսնելուց յետոյ . . . . . 10 ր.

Տպագրութիւնը լինելու է Եւրօպայում ամենաչքեղ կերպով։

Հեղինակի վաճառելի երկերը ստանալու համար դիմել.—ТИФЛИСЪ, Аршаку Раффи. արտասահմանի համար. M me Raffi. 26 Loftus Road, Sherherd's Busf. LONDON W.
(№ 97) 4—5

УЧИЛИЩЕ И ПАНСІОНЪ

Кол. Ас. Ив. З. ТЕРЪ-СТЕПАНОВА

готовитъ въ гимназіи и др. уч. на бухгалтера. Съ платою въ мѣсяцъ за ученіе отъ 6 р., пансіонъ отъ 15 р. Курсъ бухгалтеріи отъ 25 р. Близъ памятника Воронцова. Елизаветинская, № 30.
(№ 95) 6—8

Ընդունում ենք

ԳԻՇԵՐՕԹԻԿՆԵՐ

ձեռնտու պայմաններով։ Դիմել՝ Աբասաբադսկի հրապարակ, Մողնու երրորդ նրբափողոցում, № 23, տուն Շահբուդաղեանցի։ Հարցնել վերին յարկում։ (№ 99) 4—4

ՀԱՐԿԱՒՈՐ Է

ՄԻ ՏՆԱՅԻՆ ՎԱՐԺՈՒՀԻ

Մի երեխայի հետ պարապելու համար. պիտի իմանայ հայերէն և ռուսերէն լեզուներ։ Պայմանների մասին տեղեկանալ Գաֆեանցի մագազինում, Երեւանեան հրապարակում։
(№ 101) 3—3

ՖՐԱՆՍԵՐԷՆ ԼԵԶՈՒԻ ՀՄՈՒՏ ՄԻ ԱՆՁ ՈՒԶՈՒՄ Է

ՖՐԱՆՍԵՐԷՆ ԼԵԶՈՒԻ

մասնաւոր դասեր տալ թէ երեխաներին և թէ չափահասներին։

Դիմել՝ Կօնսուլսկայա փողոց, № 28 (վերնայարկ), ժամ 4—6, (տուն ճարտարապետ Փիթօյեվի)։

LEÇONS PARTICULIÈRES DE FRANÇAIS

POUR ENFANTS ET ADULTES

S'adresser: Rue Consulskaïa, № 28, (de 4 à 6 heures) (Maison Pitoeff, architecte).
(№ 102) 2—6

ՔԻՄԻԱԿԱՆ ՄԻՋՈՑՆԵՐ

ՐԻՍ-ԳՈՒՏՄԱՆԻ

(Տնային կարիքների համար)

ՊՕԼԻՏՈՒՐԱ «ԿԱՅԾԱԿ»։ Մի քանի րոպէում նորոգում է հին, անշնորհ, խազխզած կահկարասիքը, պիանինօ, րօյալներ, հայելիի և ուրիշ շրջանակներ, արկղիկներ, տփիկներ և այլ յղկած փայտեայ առարկաներ—չը դիմելով ատաղձագործի կամ ողորկողի օգնութեանը։ ԳԻՆԸ՝ 1 ր.։

ՏՕԿԱՅԵԱՆ ԲԱԼԶԱՄ—միջոց ոտքի կոշտերից մօզօլներ), ելունդներից և կաշուէ այլ ուռոյցքներից։ «Տօկայեան բալզամը» առողջացնում է ոտի կոշտերը, ելունդները և այլն, ամենակարճ ժամանակում, արմատներով ոչնչացնելով նրանց, նա, սակայն, ցաւ չէ պատճառում։ ԳԻՆԸ՝ 60 կ.։

Ծախվում է դեղարարական խանութներում։
Գլխաւոր պահեստը Բարձրագոյն հաստատված դեղարարական ապրանքների կովկասեան ընկերութեան մէջ, Թիֆլիս և Բագու։
35—50 (№ 76)

ԱՐՏԱՍԱՀՄԱՆԻՑ ՍՏԱՑՎԵՑ ԵՒ ՎԱՃԱՌՎՈՒՄ Է

Մ. ԵԿՄԱԼԵԱՆԻ ՆԵՐԴԱՇՆԱԿԱԾ „ԵՐԳԵՑՈՂՈՒԹԻՒՆՔ ՍՐԲՈՅ ՊԱՏԱՐԱԳԻ“

եռաձայն և քառաձայն։

Գինը—1) Պարտիտուրի՝ 10 րուբլի, (ծանապարհածախս 8 ֆունտի). 2) Չորս ձայներինը (սօպրանօ, ալ՚տ, տէնօր, բաս), չորս տետրակում՝ 10 րուբլի. (ծանապարհածախս 7 ֆունտի)։

Դիմել՝ Մ. Եկմալեանին, ԹԻՖԼԻՍ, Ներսիսեան դպրոց։ (№ 104) 1—5

ԹԻՖԼԻՍԻ ՔԱՂԱՔԱՅԻՆ ՈՒՊՐԱՎԱՆ

յայտնում է ի գիտութիւն ընդհանուր, որ ներկայ 1897 թ. սեպտեմբերի 30-ին, ուպրավայի չինութեան մէջ, Երևանեան հրապարակի վրա, քաղաքային տանը, տեղի կ՚ունենայ ԱՃՈՒՐԴ՝ կահոզաքաժինը, 1829 գեւ. և 460 քառ. սաժ. տարածութեամբ, երեք տարի ժամանակով, սկսած 1898 թուի յունվարի 1-ից, Հաւլաբարի դաշտի վարձու տալու, երբ արտաստեղի։

(№ 104) (6, 13 և 20 սեպտ.) 1—3

ԽԱՂՈՂԻ ՄԱՄՈՒԼՆԵՐ,

ԽԱՂՈՂ ՄԱՆՐԱՑՆՈՂ, ԿՈԹ ՀԱՆՈՂ, ԿՈՒՊԱԺԻ ԳՈՐԾԻՔՆԵՐ, ՇԻՇԵՐ ԼՈՒԱՆԱԼՈՒ ԳՈՐԾԻՔՆԵՐ

Առաջարկում է

ԻՆԺԵՆԵՐՆԵՐ

ԵՍՐԱԼՕՎԻ ԵՒ ԱԼԻԽԱՆՕՎԻ

մեքենայագործարանը,

Թիֆլիսում Ալէքսանդրեան փողոց, սեփական տուն։

(№ 102) 2—5

BATEAUX A VAPEUR FRANÇAIS N. PAQUET ET C-ie

ՖՐԱՆՍԻԱԿԱՆ ՆԱՒԱԳՆԱՑՈՒԹԵԱՆ ԸՆԿԵՐՈՒԹԻՒՆ

Ն. ՊԱԿԷ ԵՒ ԸՆԿ.

կանոնաւոր և ուղղակի նաւագնացութիւն ՄԱՐՍԷՅԼԻՑ ԲԱԹՈՒՄ, չորեքշաբթի օրերը, երկու շաբաթը մի անգամ, սկսած յունվարի 25/6-ի չորեքշաբթիից,

Եւ հակառակը՝ Բաթումից Մարսէլ, մտնելով Տրապիզոն, Սամսոն և Պոլիս։ Մեկնում է Բաթումից՝ չորեքշաբթի, 17/29 սեպտեմբերի ՄԻՆԳՐԷԼԻԱ շոգենաւը, նաւապետ ՇԷԼ'Տ։ Եւ այդպէս շարունակաբար, երկու շաբաթը մի անգամ, չորեքշաբթի օրերը, ժամի 4-ին ճաշից յետոյ։

Հինգշաբթի, սեպտեմբերի 18/30-ին, Բաթումից կը մեկնի ԼԱԳՕԼ՝ շոգենաւը, նաւապետ ՐՕԶԷ, մտնելով Կ. Պոլիս, Մարսէլ՝ և Անուվերպէն, և ի միջի այլոց կընդունի ապրանքներ հիւսիսային եւրոպական նաւահանգիստների համար։

Բաթումից Պարիզ ուղղակի հաղորդակցութեան տոմսակներ տրվում են սակարկանից պակաս գներով։

Ապրանքների և ճանապարհորդների մասին հարկաւոր տեղեկութիւնների ստանալու համար թող բարեհաճեն դիմել ընկերութեան գործակատարներին՝

ԲԱԹՈՒՄՈՒՄ—պ. Վիկտոր դ՚Արնօին, Նաբերէժնայա։ ԹԻՖԼԻՍՈՒՄ—պ. Օ. Գ. Բարեկենդանեանին, Սիօնի փող. նախկին Արծրունու քարվանսարա։ ԲԱԳՈՒ—պ. Ս. Գիլգարեանին, կոլիւբակինսկայա հրապարակ։ ՆՕՎՕՐՕՍՍԻՅՍԿ—պ. Մելխիոր Հերչինրօդերին։ (№ 76) 2—20

ՆԻԿՈՂԱՅՈՍ ԱԲՐԱՀԱՄԵԱՆ

Հեղինակ Ձեռնարկի առևտրական և գործարանական հաշուապահութեան

ՈՒՍՈՒՑԱՆՈՒՄ Է ԵՒ ՊԱՏՐԱՍՏՈՒՄ Է

Երկու սեռի անձանց, 4 ամսվայ ընթացքում հաշուապահութիւն գործնականապէս, ևբաշխաւորելով, և եղած դէպքերում յանձն է առնում պաշտօնի առաջարկել։

ՊԱՐԱՊՄՈՒՆՔԻ ԱՌԱՐԿԱՆԵՐՆ ԵՆ

Ա) Կրկնակի իտալական հաշուապահութիւն ըստ ամենայն առևտրական ճիւղերի, հանքերի նաւթային արդիւնաբերական և կերոսինի գործարանական հաշուետուութեան։

Բ) Առևտրական թուաբանութիւն.

Գ) Առևտրական նամակագրութիւն.

Դ) Գեղագրութիւն և ամենաարագ ձեռքերի ուղղութիւն։

Պարապմունքները սկսվելու են սեպտեմբերի 15-ից ճաշից յետոյ և պարբերաբար շարունակվելու են իւրաքանչիւր ՉՈՐՍ ամսից յետոյ. իսկ կիրակի օրերը լինելու են առանձին գործնական պարապմունքներ։

Ցանկացողները թող դիմեն գրաւոր կամ անձամբ 3 ժամից մինչև 5 ժամ երեկոյեան, ՍՕԼՕԼԱԿ, Սադօվայա փողոց, տուն Մարքարօվի, № 27։

Վերոյիշեալ հաշուապահութեան ձեռնարկը ծախվում է ԹԻՖԼԻՍՈՒՄ, Խիզզեկելի գրավաճառանոցում և հեղինակի մօտ, և Ռուսաստանի բոլոր յայտնի գրավաճառանոցներում։ ԳԻՆՆ Է 3 ր. 50 կոպէկ։

Օտարաքաղաքացիները գիրքը գնելու համար կարող են դիմել հեղինակին, առանց պօստայի ծախս վճարելու։

(և. հ.) (№ 76) 16—21

ՖԻՆԱՆՍՆԵՐԻ ՄԻՆԻՍՏՐԻ ԹՈՅԼՏՈՒԹԵԱՄԲ

ԱՌԵՒՏՐԱԿԱՆ ԿՈՒՐՍԵՐ

Ծրագիր. 1) առևտրական թուաբանութիւն. 2) կրկնակի հաշուապահութիւն ՆԱՒԹԱՅԻՆ—ԳՈՐԾԱՐԱՆԱԿԱՆ, առևտրական, բանկային և այլն. 3) Առևտրական թղթակցութիւն. 4) վայելչագրութիւն։

ԸՆԴՈՒՆԵԼՈՒԹԻՒՆԸ ՕԳՈՍՏՈՍԻ 1-ԻՑ, ՊԱՐԱՊՄՈՒՆՔՆԵՐԸ ՍԵՊՏԵՄԲԵՐԻ 20-ԻՑ

Բաղու, Տատարսկայա փողոց, տուն № 30.

Կուրսերի հիմնադիր՝ Ա. ՏԷՐ-ԳԱՍՊԱՐԵԱՆ

Վաճառվում է հիմնադրի նոր գիրքը,

„КРАТКІЕ ОЧЕРКИ ПО НЕФТОПРОМ.-ЗАВОДСКОМУ СЧЕТОВОДСТВУ“

(№ 83—հ. ր.) ԳԻՆԸ 1 ՐՈՒԲԼԻ 12—20

ՄԱՍՆԱՒՈՐ ԵՐԿՍԵՌ ՈՒՍՈՒՄՆԱՐԱՆ

ՕՐ. Ե. ՅՈՎՀԱՆՋԱՆԵԱՆԻ

Սադօվայա և Վելեամինօվսկայա փողոցների անկիւն, տուն Օհանեանի։

Ընդունվում են երկու սեռի մանուկներ և պատրաստվում գիմնազիոններ, ռէալական և այլ պետական դպրոցներ մտնելու համար։ Ընդունելութիւնը ամենայն օր։

(№ 95) 5—5

ՄԱՆԿԱԿԱՆ ՊԱՐՏԷԶ ԵՒ ՈՒՍՈՒՄՆԱՐԱՆ

Ս. Պետրոսեանի

(Բաղու, տուն Իսլուբեանի)

Մանկական պարտէզի նպատակն է Ֆրեբելեան սիստեմայով կրթել երեխաներին։ Պարտէզը ընդունվում են մանուկներ 4—7 տարեկան։ Պարտէզի դասընթացքը աւարտելուց յետոյ մտնում են ուսումնարան։

ԸՆԴՈՒՆԵԼՈՒԹԻՒՆԸ սկսում է սեպտեմբերի 5-ից, ուսումը 15-ից։

(№ 102) 2—5

ԲԱԳՈՒ

Ուսումնարան Ա. Բաբայեանի

Ընդունվում են երեխաներ գիմնազիայի, ռէալական և այլ դպրոցների համար պատրաստելու։ Հասցէն՝ Старо-почтовая փողոց, տուն Հաջի-Նէյմաթի։ (№ 94) 8—15

ՈՒՍՈՒՄՆԱՐԱՆ-ՊԱՆՍԻՕՆ

Ա. ՏԷՐ-ՅԱԿՈՎԲԵԱՆԻ

Ընդունում է երթևեկ, կիսաթոշակաւոր և գիշերօթիկ աշակերտներ։ Պատրաստում է գիմնազիաների, կադետների կորպուսի, զեմլեմերների, ռէալական և այլ ուսումնարանների համար։

Փոքր պատրաստականում երեխաները ընդունվում են առանց քննութեան, վեց տարեկանից սկսած։ Ուսումնարանում ուսուցանում են բարձրագոյն ուսումն աւարտած մասնագէտներ, գիմնազիական ուսուցիչներ։ Աւանդելի առարկաներն են՝ կրօն, ռուսաց, հայոց, ֆրանսիական, գերմանական, լատինական, յունաց, վրաց լեզուներ, թուաբանութիւն, ալգեբրա, երկրաչափութիւն, աշխարհագրութիւն, պատմութիւն (ռուսաց և ընդհանուր) բնական գիտութիւն, նկարչութիւն, գծութիւն, երգեցողութիւն։

Հասցէն. ТИФЛИСЪ, Гановская ул., № 11. 3-րդ գիմնազիայի մօտ։

(№ 102) հ.) 2—10

ԿՏԱՒԻ ԳՈՐԾԱՐԱՆ ԹԻՖԼԻՍՈՒՄ

(Բամբակի մանուածքի)

ԺԱՌԱՆԳՈՒՀԻՆԵՐԻ Յ. ՉԻԹԱԽԵԱՆԻ

(Հիմնված է 1869 թ.)

ԳՈՐԾԱՐԱՆԸ ՊԱՏՐԱՍՏՈՒՄ Է

ԿՏԱՒ ՍՈՎՈՐԱԿԱՆ	15—30	ՎԵՐՇՈԿ ԼԱՅՆՈՒԹԵԱՄԲ		
ԿՏԱՒ I ՏԵՍԱԿԻ	15—30	»	»	
ԿՏԱՒ ՀԱՍՏ »	12—30	»	»	(մանուար պատուէրներով)

ԹԵԼ ԿԾԻԿՆԵՐՈՎ,
ԹՈՒԿ ԲԱՄԲԱԿԻ ԹԵԼԻՑ 1/4"—3" ՀԱՍՏՈՒԹԵԱՄԲ
ԹԵԼԻ ԾԱՅՐԵՐ (пакля) ՄԵՔԵՆԱՆԵՐ ՄԱՔՐԵԼՈՒ ՀԱՄԱՐ։

ԲԱՄԲԱԿ ՄԱՔՐԱԾ (вата)	I	ՏԵՍԱԿԻ	
ԲԱՄԲԱԿ ՄԱՔՐԱԾ	II	»	
ԲԱՄԲԱԿ ԹԵՐԹԵՐՈՎ	I	ՍՈՍԻՆՁՈՎ	(մանուար պատուէրներով)
ԲԱՄԲԱԿ ԹԵՐԹԵՐՈՎ	II	»	ՆՇՇՏՈՎ

Առաջարկում ենք պ.պ. վաճառականներին և գործածողներին ուշադրութիւն դարձնել մեր գործարանում պատրաստված կտաւի ամրութեան և ներկեր ընդունելու յատկութեան վրա և չը շփոթել Ռուսաստանից եկած կտաւների հետ։

Կտաւի նմուշները և պրէյսկուրանտները ուղարկվում են ըստ առաջին պահանջման ձրիաբար։

Հասցէն՝ Тифлисъ, главная контора фабрики. Уголъ Нагорной и Сергіевской ул. собс. д. телефонъ конторы 266, а фабрики 24. (չ. և.) (№ 78) 15—50

ԱՌԵՒՏՐԱԿԱՆ ԿՈՒՐՍԵՐ

ԵՐԿՈՒ ՍԵՌԻ ԱՆՁԱՆՑ ՀԱՄԱՐ

ՏԱՍՆՎԵՑԵՐՈՐԴ ՏԱՐԻ

Առևտրական կուրսերի նպատակն է՝ մասնագիտական առևտրական կրթութիւն տալ երկու սեռի անձանց և պատրաստել գործնական ճանապարհով հմուտ հաշուապահներ։ Աւարտողները ստանում են ատեստատներ։

Աւանդելի առարկայք սրանք են՝ 1) Առևտրական Տնտեսութիւն, 2) Առևտրական Թուաբանութիւն, 3) Հաշուապահութիւն (պարզ, կրկնակի և բանկային), 4) Թուաբանութիւն համրիչի վրա, 5) Առևտրական թղթակցութիւն, 6) Առևտրական և մուրհակի կանոնադրութիւն և 7) Գեղագրութիւն, վատ ձեռքի ուղղելը։

Ուսումը սկսվելու է սեպտեմբերի 15-ից։ Ընդունելութիւնը սեպտեմբերի 1-ից, ամենայն օր, առաւօտեան 10-ից մինչև 11-ը, և երեկոյեան 4-ից մինչև 8 ժամը, կուրսեր հիմնողի բնակարանում, Սօլոլակում, Ալէքսանդր Փրիդօնովի տանը, № 9, Սերգիեվսկայա և Նագօրնայա փողոցների անկիւնում։ Ծրագիրը և կանոնները կարելի է ստանալ ձրիապէս եղբ. Ծովեանցների բանկային գրասենեակում և կուրսեր հիմնողի բնակարանում։ Օտարաքաղաքացիք դիմում են՝ Тифлисъ, С. П. Мануэльянцу.

(ե. շ.) (№ 76) 14—25

Дозволено цензурою, Тифлисъ, 5 Сентября 1897 г. Типографія Канцел. Главнонач. Гражданск. частью на Кавказѣ, Лорисъ-Меликовская ул., д. каз.